

Üksteise märkamine muudab elu soojaks

Ees on advendiaeg ja jõulud. Kas on see kõigi laste jaoks imeline aeg?

RAIVO JUURAKU foto

Enamik kambast koolis ei käi. Mõned on jätnud kooli-tee pooleli päris alguses. Kolmeteistaastane Ksenja pole üldse koolis käinud. Ei oska lugeda ega kirjutada.

„Milleks mulle lugemisoskust vaja, saan selletagi hakkama,” viskab tüdruk üleolevalt. „Kui vaja, lasen teistel ette lugeda – ma olen nii suur löömamees, et keegi ei julgegi vastu hakata...”

Lily kurdab, et emaga rääkida on väga raske, sest ta ei kuula üldse. Ema ainult karjub ja süüdistab lapsi kõiges. Lily on õnnetu, sest ta arvab, et on tõesti süüdi selles, et isa ära läks, et vend sündis vigasena ja et õel on laps, aga meest ei ole...

Järgmisel päeval lähen Lily ema töö juurde. Ema räägib, et Lily on väga raske iseloomuga, ei taha kodus midagi teha, on laisk ning lohakas. Soovitan emal tütreaga mõnikord lihtsalt rahulikult maha istuda ja rääkida.

„Millest?” kergitab naine imestunult kulme ja lisab, et tal pole sellise tütreaga midagi rääkida.

Inge Ojalo

„Andesta – ma kasvasin tänaval”

Ülehomme on esimene advent. Algab jõuluootus, mida tänavu tähistame 20. korda – esimest korda avanes see võimalus meile 1988. aastal, kui praegune EELK konsistooriumi assessor Tiit Salumäe pärast sõda esimest korda Haapsalu lossiplatsil jõulukuuse all adventiküünla süütas.

„Adventinädalad on jälle käes. Süüdates esimese küünla, märkame, kui vähe on tarvis, et tuba saaks valgeks. Teise küünlaga on valgus suurenenud poole võrra. Siis tulevad kolmas ja neljas küünal, ning korraga on valgus vallutanud pimeduse. Nüüd, adventiajal tasub seisatada ja mõelda, mida olen teinud head ja väärtuslikku. Vaadake üksteisele silma ja laskem ka endale silma vaadata. Meie asjaliku ajastu kõige nõrgemaks lüliks on osutunud inimene, tavaline inimene, kes

elab üksi või peres, suures või väikeses majas, käib lasteaias, koolis või tööl; on pensionär, õnnelik või õnnetu. Üksindus võib tabada keda tahes isegi suures rahvahulgas. Kui palju kõledam oleks elu, kui ei ole kedagi, kes märkab oma ligimese üksindust. Üksteise märkamine aga muudab elu soojaks.” Nende sõnadega pöördub Tiit Salumäe rahva poole nüüd. Ta meenutab iiri rahvatarkust, mis ütleb: kui jumal kord möödab, kui kaugele me oma inimeseks-saamisel oleme jõudnud, siis ei sea ta oma mõõdulinti ümber meie pea, vaid ümber meie südame. Ta möödab meie südame avarust ja võimet armastada. Me ei kasva, kui usume ainult iseendasse. Me ei kasva, kui seame kõige oleva mõõdupuuks ennast ja oma maailma.

Viimase 20 aasta jooksul on üles kasvanud uus põlvkond

lapsi. Nad on kasvanud vabas Eestis. Kas nad kõik on õnnelikud?

Algaval adventiajal võiksim püüda vastata sellele küsimusele. Mõelda rohkem oma lähedastele, pühendada neile rohkem oma väärtuslikku aega, tunda huvi, millega meie lapsed tegelevad Internetis, milliseid filme televiisorist ja DVD-delt vaatavad, kes on nende sõbrad. Kuulata neid. Kallistada neid iga päev. Kuigi teismelised sellest ehk ei hooligi, aga nad vähemalt teaksid siis, et neid armastatakse.

Ene Pajula

Vaata ka

- Inger Kraav
Kas perekond on kasvatusrakendist väljunud?, lk 2;
- Madis Arras
„Noh, mida sina siin teed?”, lk. 5.

PÄEVATEEMA

Kas perekond on kasvatusrakendist väljunud?

Inger Kraav: „Kui vanemad ei leia lastega vestlemiseks aega ja kohta, on lapsed sunnitud oma probleeme ise lahendama.”

LK 2

Kelle oma peaks olema kool?

Mailis Reps: „Kui eesmärk on koole sulgeda, siis selleks ei pea neid riigistama.”

LK 3

VAATENURK

Mõte

Anu Ruusmaa: „Balletikooli tüdrukud rääkisid telesaadetes „Mi” tantsutundides talutud valust naerulsui, sest nad ei teagi, et saab ka muudmoodi.”

LK 4

ARVAMUS

„Noh, mida sina siin teed?”

Madis Arras: „Kiirest pilgust väikese poisi lahtiläinud lumisele sallile ja sinisevõitu huulte mõistsin, et värin tema hääles tuli külmast, mitte hirmust.”

LK 5

Koolivägivald ja „väärtsukriis”

Valdar Parve: „Väärtsukriisi kõnekujund kutsub koolivägivalda teemal sõnutsema, hoidmata vägivalda tagasi.”

LK 5

DIALOG

Kuidas tõsta kõrghariduse konkurentsivõimet?

Jakob Kübarsepp: „Olukorran, kus Eesti ülikooli professori ametikohale kandideerib rahvusvahelisel konkursil arvukalt tipp-tegijaid, jõuame siis, kui Eesti jõuab Euroopas vähemalt viieteistkümnene jõukama riigi hulka.”

LK 6

Kiirusta aeglaselt

Mikko Lagerspetz: „Soome ühiskond on Eesti omast paksem, tihedam, kaalukam – seda ei saa kiiresti siia-sinna lükata.”

LK 6

ELU JA INIMESED

Tugiliisu toetab vaimupuudega laste vanemaid

Ingrit Leppik: „Meil on hüperaktiivseid lapsi, kel peab jalutama minnes kogu aeg käest kinni hoidma, et ta plehku ei paneks.”

LK 11

REPLIIK

Kristi Helme

Eesti haridussüsteem ning selle head ja vead on meedias tihti arutlusel. Kui ministeeriumi ametnike jutt välja arvata, kipuvad arvamused avaldused olema kas pessimistlikud või väga pessimistlikud. Viimaste hulka kuulub ka Postimehe laupäevases kultuurilisas ilmunud juhtimiskonsultant Aivar Halleri artikkel „Takus rabelev pime aabitsakana”, kus autor osutab koolielu mitmele valupunktile: õpilased ja õpetajad on õnnetud, puuduvad teadusuuringud, haridusstrateegia ja ühine ühiskondlik arusaam haridusootuste kohta.

Halleri arvates ei peaks haridusjuhid PISA ja TIMSS-i rahvusvaheliste testidega „uhkeldama”, sest hind, mis heade tulemuste eest makstud, on liiga ränk. Õnnetud ja ülekoormatud õpilased nimelt.

Aasta tagasi Euroopas ja Põhja-Ameerikas läbi viidud 35 riigi õpilaste väärtushinnangute ja kooli suhtumise uuringust selgus, et Eesti õpilased on koolimeeldivuse tabelis tagantpoolt teised, nende tervis on kehv ning tähelepanupuudulikkuse, meeleoluhäirete ja hüperaktiivse sündroomiga laste hulk kasvab pidevalt.

Kas on aga selle kõige põhjuseks (kui Hallerit tsiteerida) „vägivaldne sunnimehhanism” koolides?

Kas õnnelikuks või õnnetuks olemine ei sõltu suuresti hoopis kodusest keskkonnast?

Kas õppimine ja sundus ei ole vähemalt üldhariduskoolis paratamatult seotud?

Leidub palju lapsi, kelle jaoks on õppekava liiga keeruline, õppimine igav ning kes vajavad kooli lõpetamiseks tugevat enesedistsipliini ja -sundi.

Kuid igal õpilasel on oma nõrgad ja tugevad küljed, näiteks humanitaarsete huvidega noore jaoks võivad matemaatika-, keemia- ja füüsikatunnid olla tõeline piin. Ning vastupidi – mõni reaallaines tugev õpilane näeb suurt vaeva kirjandit kirjutades või võõrkeelt õppides. Neis ainetes peab noor ennast sundima ja pingutama ka siis, kui õpetaja ainet väga professionaalselt ja loovalt annab.

Kahtlemata on vaja muuta koolikeskkond loomingulisemaks ja õpilasele meeldivamaks, kuid haridussüsteemi lõputu kritiseerimine ja kõige mustades toonides nägemine hariduselu samuti edasi ei vii.

Viimasel ajal on koolielu analüüsivates artiklites üks levinud lauseid: „Eesti hariduselu on sügavas kriisis”. Kas aga olukord on ikka lootusetu ja süsteem vajab täielikku ümberpööramist? Ning kas imerohuks oleks rahvusliku kasvatuskongressi kokkukutsumine, nagu pakub Aivar Haller?

Õpetajahariduse visioon ja tegelikkus

Hiljuti riigikogus kõneldes pidas minister Tõnis Lukas lähiaja hariduselu üheks tähtsamaks eesmärgiks viia õpetaja elukutse kolme populaarsema ameti hulka. Muljetavaldav, eks ole! Ainult kohe tuleb meelde, kuidas peaminister alles mõni aeg tagasi lubas Eesti viia viie rikkama riigi hulka. Kuidas see unelm lõppes, seda teame täna kõik.

„Praegu on õpetajahariduse arengukava kuum teema. Mitte vähem kui uus PGS-i eelnõu. Kahtlemata koostatakse taolisi dokumente kõige paremate kavatsustega. Küsimus on vaid selles, kas nad ka realses maailmas tööle hakkavad,” kirjutatakse haridusfoorumi listis. Õpetajahariduse arengukava strateegilises visioonis kinnitatakse, et 2013. aastal töötavad Eesti koolides väärivad, motiveeri-

tud ja asjatundlikud õpetajad. Praegu peaksid need imeõpetajate kandidaadid siis juba kõrgkoolide esimestel kursustel õppima. Kus on need kümned motiveeritud noored, kes tudeerivad näiteks füüsikaõpetajaks ning jõuavad aastaks 2013 klassi ette? Füüsikaõpetajate leidmisega on hädas isegi reaallainete süvaõppega koolid, tavakoolidest rääkimata.

Teine listikiri märgib irooniliselt, et varemgi on usinalt strateegiaid ja arengukavu vorbitud, et siis südamerahuga vanamoodi edasi pörutada. „Koolikatused, palk ja pearaha! Mõni mantra on veel päevakorras olnud... Nüüd siis on ka õpetajast rääkima hakatud.”

Müts maha tänase haridusministri ees, kes on püüdnud algatada mitu head ettevõtmist, et noori õpetajaid

kooli tuua. Tänavu rakendus õpetaja lähtetoetuse süsteem, mis pidanuks noori spetsialiste maakooli meelitama. Eelarves oli määratud 200 000 krooni (nina peale) 110 noore õpetaja jaoks. Tegelikult ihkas peibutusraha vaid 60 noort.

Nüüd otsustati tulevase õpetajaid moosima hakata juba teiselt kursusest. Nimelt on 8. detsembrini võimalik teha stipendiumitaotlusi neil õpetajakoolituse erialal õppivatel tudengitel, kes kavatsevad kooli tööle minna. Lukase arvates peaksid tulevased pedagoogid juba õpingute ajal pühendumata eneseharimisele ja silmaringi laiendamisele, mitte stuudiumi kõrvalt tööle käima. Tänavu on kavas välja maksta ligi sada 20 000 krooni suurust stipendiumi. Kena kingitus majandussurutise aastal!

Õpetajaks hakkama meelitab ka programm „Noored kooli”, mis alustas soovijate registreerimist. Kandi-deerida saavad kõik, kes on 2009. a suveks omandanud vähemalt bakalaureusekraadi. Nende hulgast valitakse välja paarkümmend, kes pärast koolitust asuvad õpetajatena tööle. „Noored kooli” koduleheküljelt www.nooredkooli.ee võib lugeda juba töötavate algajate õpetajate muljeid.

Olgu lõppevale nädalale lisatud ka midagi meeltlendavat. Õeldakse ju küll, et tasuta lõunaid ei ole, aga ometi otsustasid Rootsi pangahärrad eestimaalastele jõulude eel tasuta vaimutoitu pakkuda – eeloleval nädalavahetusel saavad kõik Swedbanki kunded tasuta kumusse, piisab pangakaardi ettenäitamisest. Häid kunstielamusi kõigile õpetajatele! Ja ärge unustage pühapäeval esimest adventiküünalt süüdata!

Ülo Tikk

Kas perekond on kasvatusrakendist väljunud?

Inger Kraav,

Tartu ülikooli dotsent

Esimest korda maailma ajaloos tuleb vanematel kasvatada oma lapsi viisil, mida neid kasvatades ei kasutatud, selliseks, nagu nad ise ei ole, oludes, mis on neile harjumatud ja pidevalt muutuvad.

Oleme nii ametlikult kui ka ebaametlikult seda meelt, et perekond kannab põhivastutust ja langetab lapse elu olulistest küsimustes peamised otsused. Õpetajad teevad nii koolis kui ka lasteasutustes oma tööd teadmise-ga, et kõik algab kodust ja iga lapse probleem on ka vanemate probleem. Kasvatusasutuse eesmärk on tegutseda lapse kasuks, aktsepteerides kodu-sid ja vanemaid partnereina.

Kasvatusteadlane Aleksander Elango võrdles kodu ja kooli kasvatustege-vust paarisrakendiga ja hoiatas juba eelmise sajandi lõpul olukorra eest, kus kool kujutleb end kasvatusvankrit vedavat koos perekonnaga, perekond on aga rakendist väljunud. Partneri lahkumist tajumata koormat edasi vedades on teelt väljasõit vältimatu, väitis kogenud pedagoog süngelt.

Vanemad alustavad kasvatuste-gevust tavaliselt hoole ja armastuse ning veendumusega, et nende laps on imeline ning nemad ise vanematena tulevad kõigega hästi toime. Nad kasu-tavad kõiki meetodeid, mida teavad, püüdes kohelda oma lapsi nii, nagu neid lapsepõlves koheldi, aga tajuvad nii mõnigi kord oma võimetust.

Ei vabadus ega abielu

Et ühistöö võimalikkus oleneb nii koolist kui ka vanematest ja et selle õnnestumiseks tuleb kummalgi poolel oma partnerit tunnetada, siis on küsi-mus paarisrakendi teovõimelisusest kiusanud ilmselt paljusid õpetajaid.

Kõige tugevamini perede heaolu mõjutav muutus on seotud perekonna

struktuuri ja inimsuhetega. 1990-ndate keskel ületas lahutuste arv Eestis abielude arvu, pärast seda on lahutuste arv aeglaselt vähenenud (mida vähem abielusid sõlmitakse, seda vähem neid ka lahutatakse). Soovides ühendada vabadust ja abielu, valiti vabaabielu, mille kohta pessimistid on öelnud, et see on suhe, kus pole vabadust ega abielu. 18–24-aastastest on vabaabi-elus ca 4/5, 25–34-aastastest pooled. Väljaspool abielu (enamasti vabaabi-elus vanemate lapsena) sündis Eestis 1970. a 14%, 1995. a 44% ja 2004. a 57% lastest. Rohkem kui kümnendi-ku sündivate laste (13%) isadest on isadus tuvastamata. Registreerimata kooselude lahkuminekut statistikas ei fikseerita, ehkki pereliikmete seisuko-halt on tegemist varjatud lahutusega. Lapse jaoks pole vahet, kas puruneb vaba- või registreeritud abielu.

Et rahustada oma südametunnis-tust, keeldutakse nägemast perekonna lagunemisest tingitud muret, valu, viha ja selle võimalikke hilisemaid tagajärgi laste elus. Kinnitatakse, et lapse elu ei muutu seepärast halvemaks, et ta vanemad lahku lähevad, uue partneri leiavad, uue suhte loovad.

Loomulikult on üksikvanemaid ja lahutatuid, uus- ja kasuperesid, kes suudavad lapsele pakkuda kõike vaja-likku ja tulevad kasvatamisega hästi toime. Enamikul neist lastest on siiski leitud olevat madalam õppeedu-kus, halvemad õpioskused, raskused (püsi)suhete loomisel. Altid uimasteid katsetama on noored, kel suhted vanematega jahedad ja kelle vanemad kasutavad negatiivseid mõjutusvahendeid.

Üha suurenev ajapuudus

Lapsed vajavad vanemate aega, tähe-lepanu ja pühendumist, aga koju jõu-des tuleb vanemal tulla toime oma väsimuse ja päeva jooksul korjunud pingega, koduste töödega, sageli ka kaasatoodud tööülesannete ja enese-täiendamisega.

Koolieelikud tahaksid vanemate-ga kõigest, pikalt ja palju rääkida. Oma jututahtes tõrjututena hakkavad nad vanemate ajapuuduses nägema tahtmatust kuulata, kuuldusse sisse elada ja vastata. Teismelised pole oma probleemide ja muredega enam väga jutualtid. Kui vanemad ei leia lastega

vestlemiseks aega ja kohta, on lapsed sunnitud oma probleeme ise lahenda-ma.

Täiskasvanute otsustatud ja peale-surutud kaugenemine võib lapsele tunduda hülgamisena. Ta vajab täis-kasvanut vestluseks heast ja kurjast, õigest ja väärast, selleks et õppida tajuma tegude ja tagajärgede seost. Päevakodus, kus lastele katseliselt suuremat iseseisvust pakuti ja neil endil oma tegevust organiseerida ja probleeme lahendada lubati, kasvas agressiivsus ja jõu kasutamine otsuste langetamisel. Koolivägivalla vähenda-mise esimene abinõu peaks olema lapsele kasvuprotsessis prosotsiaalsete oskuste omandamise võimaldamine.

Nimetatud kahest olulisest tendent-sist kasvab välja kolmas: meedia üha olulisem osa perekonna elus. Täiskasvanu puudumist korvavad lap-sed televisiooni, videote ja virtuaal-se kunstliku tegelikkusega. Lapsed on paindlikud, nad püüavad tulla toime olemasolevate vahenditega. Vanematele on aga pahatihti aeg, mis laps veedab üksi televiisori ees või arvuti juures istudes, kulda väärt – mis kõik saab ära teha, kui last jalus pole!

Televiisor kasvatab

Koolis rahutute ja kärsitute laste uuri-misel on selgunud, et üks taustate-gur on kodu, kus televiisor pidevalt mängib. Lapse põhiolek on aktiivne tegevus. Tegutsedes õpib ta eluks vajalikke oskusi ja vallutab maailma. Virtuaalses tegelikkuses veedetud ajal on laps aktiivsest elust välja lülitatud

Soojadele peresuhetele tuginev arukas kasvatus annab lapsele jõudu ja tuge elu-raskustega toimetulekuks. Raske on aga aidata lapsi peredes, kus asjad ei ole hästi.

RAIVO JUURAKU foto

Riik pole olnud hea kooliomanik

Mailis Reps,
riigikogu liige (Keskerakond)

Riik või maavalitsus ei ole parem kooliomanik kui kohalik omavalitsus või mittetulundusühing.

Kohalikud omavalitsused on võidelnud oma kooli heaolu eest, ehitanud ja kaunistanud oma kooli ning reklaaminud seda nii enda kui ka naabrite juures. Seega on nad hoolinud oma kooli tänasest ja homsest päevast.

Sulgemiseks ei pea riigistama

Riigikoolid seevastu on virelenud reformide ja plaanide, kokkuhoidude ning muutuste käes. Riik on oma koolid jätnud materiaalselt kehvasse seisu ning lisaks hoidnud neid sisuliselr pidevas tõmbetuules.

Ma ei mõista, mida teeks riik omanikuna paremini kui omavalitsus. Kui eesmärk on koole sulgeda, siis selleks ei pea neid riigistama, vaid sätestama riigikogus seadusega kriteeriumid, mille täitmata jätmise korral ei saa omanik teatud kooliastet pidada: aine-

õpetajate olemasolu, nõutava kvalifikatsiooni ja regulaarse täiendusõppega pedagoogid, tagasiside tasemetöödelt, uuringutelt jms. Kuid ma loodan, et poliitikute peamine eesmärk ei ole koolide sulgemine, isegi majanduslanguse tingimustes mitte.

Hiilivalt tasuline haridus

Omanike ringi küsimustes on aga üks murettekitav pool küll ja selleks on erastamine või hariduse hiilivalt tasuliseks muutmine. Tundub ju igati armas, et vanematelt küsitakse raha lapse hariduse veelgi paremaks muutmiseks. „Natuke tasulises koolis” saab tagada lastele suurema hulga valikaineid, paremad arvutid, suuremad võimlad, võimsamad toetajad ja seega veelgi paremad valikud. Lapsed, kelle vanemad ei jõua juurde maksta, käivad aga tavalistes koolides.

Iiri haridusminister selgitas vastuolu järgmiselt: lapsevanemad, kes juurde maksavad, hakkavad peagi protestima, miks naaberkoolides õpitakse täiesti tasuta, väites sellega, et nemad rahastavad ka võõraste laste õppimist. Iiri minister hoiatas, et üldise ja ühtse haridussüsteemi lõhub vanemalt nõutav lisarahastamine kiiremini, kui karta oskame. Tagasi saab pöörata aga vaid väga suure töö ja rahaga. Õppigem Iirimaa kolleegide hoiatustest ja ärgem tehkem samu vigu.

Teine mure on koolide täielik erakätesse andmine. Mina näen erasek-

torist suurt abi kohtades, kus riik, maavalitsused ja omavalitsused ei suuda piisavat tuge pakkuda. Näiteks erivajadustega noorte toetamiseks (Maarja küla), meie kõige nõrgemate õpetamises (Salu kool), religioossete koolide loomisel vms. Paljudele lastele on vaja ka veidi teistsuguse lähene misega koole, näiteks Waldorf-koolid. Toimivate koolide erastamisse suhtun aga äärmise ettevaatlikkusega.

Koolide erastamine teeb muret

Olen korduvalt kohanud haridusvõhikuid, kes on vaimustuses hariduses liikuva raha hulgast ning kelle meelest saaks selle raha eest palju „teisi” probleeme lahendada. Liigagi paljud usuvad, et efektiivsuse juures (loe: piisava arvu koolide sulgemise ja õpetajate koondamise juures) on võimalik haridusest raha välja viia. Oleme paarikümne aasta jooksul näinud kiiresti rikkastumiseks tehtavat igasuguseid samme, õnneks on haridussüsteemi suudetud sellest seni säästa. Eestis pole enam palju erastada jäänud, eks nüüd tullakse aina enam hariduse kallale.

Kooli omaniku küsimus ei ole peamine. Oluline on, et riigikogu ning haridus- ja teadusministeeriumi tasandil tegeldaks hariduse kvaliteediga. Koolide omanike, ühendamiste ja sulgemistega tegelemisel jääb unarusse kõige olulisem eesmärk – anda noorele inimesele heas õhkkonnas suurepäraseks teadmised.

Omavalitsus tuleb toime

Helmer Jõgi,
riigikogu liige (Reformierakond)

Kui me räägime ja tegutseme koolivõrgu optimeerimise nimel, tuleb kaaluda nii ratsionaalseid kui ka emotsionaalseid aspekte.

Riigikogus haridusprobleemide arutelul tekkis mõnda esinejat kuulates tunne nagu mitšurinlaste kokkutulekul.

Mitšurinlaste kokkutulek

Räägiti hariduse eesmärkidest, noore arendamisest, lapse kujundamisest jne. Selline inimese haridusvabadust eirav retoorika ei sobi vabale ühiskonnale. Ehe näide efektiivsuse eelistamisest demokraatlikele valitsemisvormidele on aastaid kultiveeritud mõte, et gümnaasiumid tuleks riigistada ja maavalitsustele anda kaasostustamise õigus munitsipaal-koolide üle.

Kui seostame keskharidustasandi koolikohtade, kulude ja koolivõrgu planeerimise koolide omandivormi muutmisega, valime aeganõudva tee. KOV-d on teinud infrastruktuuri suuri investeeringuid. Keerulised omandivaidlused viivad meid kõrvale põhilisest – tõsta hariduse kättesaadavust ja kvaliteeti. Gümnaasiumide riigista-

mine ei ole ainuke võimalus. Näiteks Hollandi puhul võime öelda, et lisaks tsentraliseeritud juhtimisele on tugevalt detsentraliseeritud süsteemid, mida hallatakse kindlate standardite ja rahastamisreeglite järgi.

Piirkonna inimeste enesekorralduslike õiguste vähendamine on kohalike omavalitsuste olemuslike tunnuste kärpimine. Mis siis, et kõrgemalt ja kaugemalt on tervikpilt parem, et koolitatud ja pädevad ametnikud suudavad koolivõrku ja tema kulutusi ratsionaalsemalt planeerida.

Soodustada KOV-ide ühinemist

Me ei tohi mingil juhul seada kahtluse alla ideed kohalikust omavalitsusest kui demokraatia vahetust kandjast. Muutuste korral emotsionaalse aspekti arvestamata jätmine tähendab tavaliselt heade kavatsuste nurjumist.

Eelkõige tuleb soodustada KOV-de vabatahtlikku ühinemist koostööks koolivõrgu planeerimisel omavalitsusliitude kaudu. Tugevate põhikoolide tekkeks on omavalitsusliitudes vaja langetada mõistuspäraseid otsuseid. Eeldus on arusaamine, et oluline on lahutada gümnaasiumiaste põhikoolist ja tekitada n-ö puhtaid gümnaasiume.

Kas KOV on pädev koolipidaja? Arvan, et on. KOV-i tasandil on ka kõige paremini tagatud koolikohustuse täitmise jälgimine. Pole saladus seegi, et kohalik kool ja kohalik poliitik on nabanööri pidi seotud. Toimetatakse päris usinasti, et saada projektidest, fondidest, kavadest raha koolihoone te investee ringuteks. Kuigi KOV-il ei ole oma kohustuste paljususe juures

KÜSIMUS JA VASTUS

Kelle oma peaks olema kool?

PILLE LIBLIK,
Võru maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja:

„Viimasel ajal on tõepoolest hakatud rääkima koolipidaja rollist. Arvan, et selle üks põhjusi on tänase koolipidaja ehk kohaliku omavalitsuse suutlikkus. See aga sõltub paljuski valla suurusest, mis omakorda on loogiliselt kinni haldusreformis. Väikeses vallas on lapsi ja raha vähe ning nii tekib tõesti küsimus, kes peaks olema kooli omanik, et tagada valla lastele igas mõttes korralik haridus.

Põhikooli puhul on ka tulevikku vaadates õige, et koolipidaja on kohalik omavalitsus (v.a erakoolid). Iseküsimus on gümnaasiumidega, kus õpilaste arv järjest kahaneb nii väheneva sündimuse, kutseharidusse panustamise kui ka põhikoolijärgse väljarände tõttu. Sellest tulenevalt võiks koolipidaja teoreetiliselt olla ka riik. Mis aga tähendaks gümnaasiumi täiesti uut rahastamiskeemi, uusi või laiendatud koole haldavaid riigiasutusi, ent lähema kümne aasta jooksul ei näe ma, kuidas riik selleks võimalusi leiaks.

Praegu on kohalik omavalitsus Eesti koolile turvalisem pidaja kui riik. Pidevate reformide tuultes ei ole mõistlik kulutada energiat koolipidaja väljavahetamiseks – see kujuneb taas kosmeetiliseks muutuseks, aga liigne kosmeetika annab teadupärast pöördumatuid tagasilööke. Pigem tasub arutleda selle üle, kuidas riik saaks munit-sipaalgümnaasiume õpilaste arvu vähenemise tingimustes toetada.

Praeguses olukorras ja seadusruumis ei näe ma ka võimalust, et koolipidaja oleks vabatahtliku eraõigusliku organisatsioonina maakondlik omavalitsusliit, mille liikmete arvu muutumine ja tegevussuutlikkus võivad sõltuda kohapealsetest erakondlikest huvidest. Eesti kool vajab stabiilset pidajat, mitte reformiootuses elu valimistest valimisteni.”

ARNO PEKSAR,
Läänemaa omavalitsuste liidu esimees:

„Kas koolipidaja võiks olla omavalitsuste liit? Miks mitte? Endisaegsetel külanõukogudel polnud ka koolipidamise kogemust, aga kui koolid 1990-ndate algul neile üle anti, siis said hakkama küll. Muidugi, üleandmine ja ümberkorraldamine võtab aega, aga tehniliselt võimatu see pole.

Kogu jutt koolipidajate ümber tuleb ju sellest, et riik tahaks koole sulgeda, aga omavalitsused hoia-vad oma kooli sõna tõsisem mõttes viimse hingetõmbeni alles. Et koo-

lipidamise õigus kellelegi teisele üle anda, tuleb kõigepealt muuta seadust ja omavalitsuselt see õigus ära võtta. Teiseks on need jutud, mida kõike omavalitsusliit tegema peaks hakkama, tühi häämine seni, kuni omavalitsusliit on sisuliselt vabatahtlik klubiline ühendus, MTÜ. Teoreetiliselt saab ka vabatahtlikule ühendusele mingeid ülesandeid anda, aga kuni omavalitsusliit pole avalik-õigusliku organisatsiooni staatuses, riik talle kohustusi delegerida ei saa.

Ausalt öeldes on raske ette kujutada, et omavalitsusliit, mis koosneb omavalitsusjuhtidest, võiks koolivõrgu planeerimisel mõistliku kompromissini jõuda.”

ÜLO KALM,
Noarootsi vallavanem:

„Noarootsi vallas on üks riigikool – Noarootsi gümnaasium, ja üks munitsipaal-kool – Noarootsi põhikool. Vahe on selles, et gümnaasiumi tulevad õpilased konkursi alusel kogu Eestist, põhikoolis õpivad ainult meie oma lapsed. See, et on hakatud mõtlema koolide riigistamisele, on midagi uut – seni on püütud võimalikult palju kohustusi anda omavalitsustele. Loomulikult on meie kool vallale tähtis – õpilaste arv on stabiilne, kool töötab hästi. Ma arvan, et nii peabki jääma.”

JAANUS MÄGI,
Taebla gümnaasiumi direktor:

„Meil on Taebla vallavalitsusega olnud väga mõistlik koostöö, vald on meid toetanud nii moraalselt kui ka materiaalselt, oleme saanud kõik, mis valla võimuses. Kui räägitakse gümnaasiumide riigistamisest, kas siis tasutaks ka kütte- ja kommunaalkulud riigieelarvest või jääksid need ikka valla kanda? Mulle on jäänud mulje, et gümnaasiumide riigistamisel peetakse silmas rohkem administreerimist, et keegi kolmas võiks otsustada, kui palju õpilasi, kui palju õpetajaid kuskil olema peaks, millised koolid kinni panna, millised mitte.

Praeguseks on teisenenud ka maavalitsuste haridusosakondade funktsioonid, nemad korraldavad ainult välishindamist ja koordineerivad koolidevahelisi üritusi. Küll oleme saanud haridusosakonnast abi erivajadustega laste osas, vahel olen küsinud ka mõne seaduse kohta. Praegune süsteem töötab hästi, selle muutmisel poleks mingit mõtet.”

MÕTE

Anu Ruusmaa,
EMTA, TÜ Viljandi kultuuriakadeemia ja
Ida tantsukooli tantsupedagoog

**Tänapäeva pedagoogika õpetab,
et ka pideva kurjustamiseta saab
edukalt õpetada.**

Paljusid minu tuttavaid on šokeerinud tantsutreener Siilaku juhtum. Ta lõi tantsutunnis 12-aastast tüdrukut vastu selga, sest tüdrukul ei tulnud sammu hästi välja. Oma täiskasvanud õpilasele Marko Mehisele virutas isegi näkku. Ja see kõik on juhtunud tantsutundides!

Kahjuks ei ole Siilaku juhtum erand. Võistlustantsu kõrval püütakse viha ja hirmutamisega häid tulemusi saavutada mõnigi kord ka võimlemises, balletis, pallimängus jne. Kuuldavasti on üks tantsuõpetaja hoidnud tüdrukutel tantsutunnis nõela küünarnuki all, et nad kardaksid küünarnukki alla lasta. Tean õpetajat, kes lõi tüdrukutele joonlauaga vastu põlvi ja pahkluid, kui midagi oli valesti. Mõni aeg tagasi sattusin ühes väikelinnas pealt nägema tantsutundi, kus õpetaja karjus pimedas vihas väikeste tüdrukute peale, kes olid milleski eksinud. Ilmselt pidas ta karjumist ainuõigeks, sest minu juuresolekul ta tooni maha ei võtnud.

Head lapsed kasvavad vitsata

Raske õppustel, kerge lahingus – see sõjakooli põhimõte näib endiselt mõnelegi õpetajale ja treenerile südamelähedane olevat. Usutakse, et edu peab tulema pisarate ja valuga, tihti ka anatoomiliste väärarengute hinnaga. Baleriinide jalavalud on iga-päevane asi, sest ollakse veendunud, et peabki valus olema. Tean võistlustantsijat, kelle selg nii ära rikuti. Lisaks ei suutnud ta pikka aega iseisvalt õppida, sest oli harjunud pingutama ainult karjumise peale.

Lisandub psüühiline surve. On õpetajaid, kes sisendavad oma õpilastele, et need on andetud ja neist ei tule midagi, harjutagu nad palju tahes. Psüühilise surve kruvib kõrgeks ka tõsiasia, et lugu peetakse ainult tip-pudest. See hoiak on viinud keshta-

seme rühmatantsija maine nii alla, et mõnedki heade eeldustega noored on tantsuõpingud katkestanud, sest ei taha sattuda häbiväärsesse rühmatantsu. Kellele sellest kasu on?

Kurb on, et õpilased ei oska protes-teerida või politseisse pöörduda, nagu tegi Marko Mehis. Lapsed ei teagi, et haiget tegevad harjutused, karjumine ja läbikukkumise sugereerimine ei ole tänapäeval lubatud. Balletikooli tüdrukud rääkisid telesaates „Mi” tantsutundides talutud valust naerul-sui, sest nad ei teagi, et saab ka muud-moodi. Kahjuks on õpetajaidki, kes seda ei tea või ei usu.

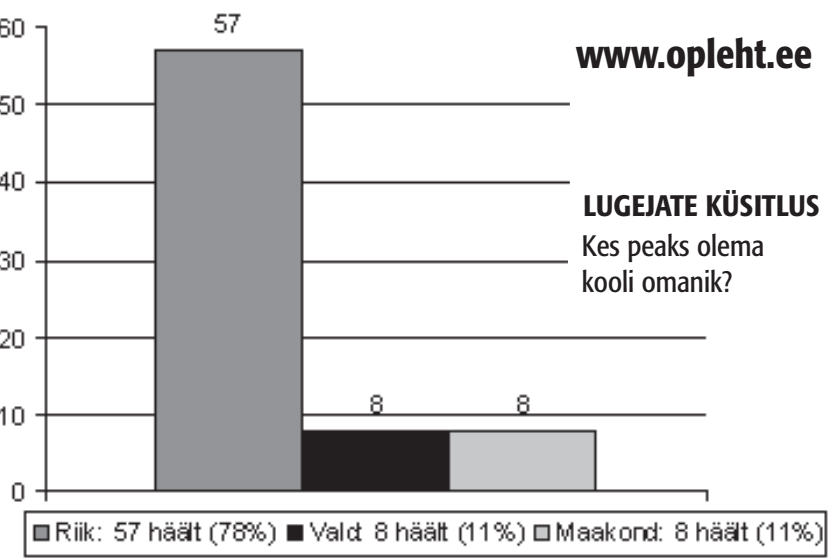
Olen läbinud Tallinna ülikoolis poolteiseaastase pedagoogikakursu-se. Seal rõhutati, et õpilast peab jul-gustama ja innustama, mitte hirmu-tama, piinama. Hirmunud laps läheb krampi ega suuda siis enam sedagi, mida muidu suudaks. Olen näinud, kuidas üks laps kaotas hirmust liikumisvõime, kui õpetaja talle peale käratas. Õpetaja aga arvas, et laps hakkas jonnima, röögatas uuesti ja veelgi kurjemalt. Tantsutunnis!

Rõõm, julgus, loovus

Kursustel soovitati laste „paika pane-mise” asemel nendega nõu pidada. Mul on sealt kursustelt tänaseni hästi meeles Ene-Silvia Sarve loengud, kus ta pidevalt ka meie arvamuse vastu huvi tundis, laskis meil endil üks-teise töid ja seisukohti vastastikku analüüsida ja hinnata. Panin ka oma õpilased enda ja teiste tegevust jäl-gima, tugevaid külgi ja vigu mär-kama ning analüüsima, innustasin neid üksteist toetama. Juba mõne aja pärast märkasin, et nii omandatakse kõike palju kiiremini, ollakse rõõm-samad, julgemad ja loovamad.

Ükski õpetaja ei soovi oma kasvan-dikele halba. Armastust õpilaste vastu on aga võimalik väljendada toetuse ja sooja sõna kaudu, mitte võimenda-des laste hirmusid. Kindlasti on raske taotleda üheaegselt distsipliini ja loo-mingulisust, kuid pedagoogikas on vahendeid ja võtteid siiski piisavalt, et seda saavutada. Ennekõike tuleb lapsega rääkida.

Et mitte lõpetada süngelt, nimetan ka paar tantsupedagoogi, kes on alati oma õpilasi julgustanud, toetanud, innustanud. Üks säravamaid nende hulgas on muidugi Helmi Puur. Paljude tantsijate parimad rollid on valminud koostöös temaga. Samuti meenutan alati sooja tundega Aime Leisi, Mark Taylorit, Martha Mayersit ja paljusid teisi. Tänaestest õpetajatest meenub esimesena Marina Volkova Tallinna balletikoolist. Ta ütleb ka kõige raskemate harjutuste puhul rõõmsalt, et tegelikult on need liht-sad, õpilased usuvad teda ja saavadki kõigega suhteliselt vähese vaevaga hakkama. Positiivsel mõtlemisel on edasiviiv jõud.

KIRJAD

**Argumente koolikohustuse
ea pikendamise poolt**

Seni pole Eestis olnud võimalik saata 16 aasta ja 9 kuu vanust õigusrikkujat erikooli, sest 17-aastaselt lõpeb kooli-kohustuse iga ning paariks kuuks eri-kool õigusrikkujat oma kooli ei võta. Eriti probleemne on olukord kevadel enne koolivaheaga. Sel puhul jääb ainukeseks õigusvahendiks vangla, mis pole aga alati otstarbekas.

Õpetajad ja koolijuhid, kes ei pool-da pedagoogidele elementaarsete õiguste andmist, mis on olemas nende kolleegidel teistes riikides, võiksid öelda, kuhu alaealiste komisjonid ja kohtud saavad suunata alaealsed, kel-lega pere ja senine kool toime ei tule.

Kordan igaks juhuks veel kord, et 17 aasta vanune noor ei pea õppima koos noorematega nn tavakoolis, eriti kui ta on õpetajatega konflikti läinud. Igas maakonnas on täiskasvanute gümnaasiumid, mis selliste õpilastega edukalt toime tulevad. Oma võimalu-sed on ka avatud kutsekoolide juures. Seega ei tule arvesse nende üldhari-duskoolide õpetajate ja direktorite hääled, kes soovivad ebasobivatest õpilastest lahti saada ega ole nõus koolikohustuse ea pikenisemega. Need õpilased ei hakka õppima nendes koo-lides, kuna õpetajad ja direktorid on nende õpilaste vastu meelestatud.

Keegi võiks analüüsida ka seda, kas osa õpetajaid, kes võitlevad õpetajatele

elementaarsete õiguste andmise vastu, on samal ajal vastu ka koolikohustuse ea pikendamisele, kuna need õpilased ei allu kooli korrale. Oleks eriti silma- kirjalik ühelt poolt väita, et ollakse nii suurepärased õpetajad, et ei vajata mingeid õigusvahendeid, ja teisalt ajada koolist välja noored, kes peaksid veel õppima.

Mina pooldan varianti, kus kooli-kohustust ei reguleerita vanuse, vaid hoopis haridustasemega. Sel juhul tuletaks vald või linn aeg-ajalt meel-de, et haridustee on pooleli jäänud. Täiskasvanute gümnaasiumid võivad jagada palju edulugusid, kus nad on aidanud pooleli jäänud kooliteed jätkata ja inimesed on saanud sellest tuule tiibadesse.

JÜRI GINTER,
TÜ haridusteaduskonna prodekaan

Vastuseks vastusele

**(Vt Heinz Valgu vastust
Olaf Langsepale, ÕpL, 31.10., lk 4)**

Jakob Westholmi gümnaasiumi ajaloo mõistmiseks ja objektivseks kirjelda-miseks tuleks lugeda Irene Meriku artiklit „Tallinna gümnaasiumidest” (28.10.1989). Kui selles kaheldakse, võib kontrollida arhiivi(de)s.

Jakob Westholmi nime andmist Tallinna 22. keskkoolile pole mõtet vaidlustada, liiati kui seda on aktsep-teerinud ülemaailmne westholmlaste koondis. Kahtlemata on aga vaidlus-tatav JWG tähtpäevade puhul välja

antud kogumikes avaldatud vilistlaste nimekirjad 1951–1990–1997. 1950. aastal lõpetasid viimased 1939. aastal oma kooliteed J. Westholmi gümnaasiumis alustanud poisid. Seda nii 7. kui ka 22. keskkoolis. Alates aastast 1951 jäid J. Westholmi gümnaasiumi järjepide-vuse kandjaks vaid 1940. aastal okupat-sioonivõimude poolt likvideeritud J. Westholmi gümnaasiumi ja Tallinna prantsuse lütseumi õpetajad 7. kesk-koolis...

Mis puutub J. Westholmi gümnaa-siumi eelkäijasse, Juhan Umblia asuta-tud Tallinna väikelastehoiu seltsi koo-li, siis J. Westholmi kooli 1937. aastal 30. aastapäeva tähistamiseks välja an-tud teoses „Jakob Westholm ja tema kool 1907–1937” on märgitud õigesti, et 1898. aasta sügisel anti J. Umbliale luba kool avada. Tegelikult alustas kool tegevust alles järgmisel, 1899. aastal.

Ja lõpuks ladina keelest ja poiste-klassidest... Praegune JWG erineb tun-duvalt sama nime kandnud kunagisest koolist... Küsimus: kas ei peaks tänast Jakob Westholmi nime kandvat kooli kuidagi eristama teistest praegustest tavalistest gümnaasiumidest-keskkoo-lidest, luues mingi aimatava sideme oma silmapaistva nimekaimuga möö-dunud sajandil????...

Mis puutub Riho Pätsi „Poistelaulu”, siis oli see meil lihtsalt marsilaul. Hümni ei mäleta, küll aga võimsat tušši kooli orkestrilt, kui aulasse toodi pidulikult lipp deviisiga „Per aspera ad astra!”.

OLAF LANGSEPP

KUI MINA OLIN VEEL VÄIKENE MEES

Trivimi Velliste

**Tuba oli
päikest täis**

Meil oli üks tuba hommiku poole, tõusev päike paistis otse tuppa. Üks esimesi mälu pilte ongi mul eredast päikesevalgusest, valguse ja varju-de mängust. See omapärane aisting, mismoodi tuba oli ärgates päikest täis, on kujundina meeles üle aega-de. Kolmeaastaselt või nii sain ühe väga kummalise asjaga hakkama. Olin kusagilt leidnud vasara ja seisin sellega peegli ees. Millegipärast tekkis mõte proovida – andsin vasaraga hoobi ja peegel kukkus tükkideks. Äärepealt oleksin kildudega pihta saanud, aga läks nii õnnelikult, et tõsiselt viga ei saanud. Ehmatuse oli muidugi maru suur. Sellest tuli tohutu pahandus, et kuidas ma võisin nii lolli asja teha, lõin suure seinapeegli katki. Kust tuleb see mõte lapse pähe – prooviks õige –, nähes peeglist iseennast?

Huvitav mälestus seostub mul Stali-ni surmaga. Vabrikuviled huugasid, midagi väga erilist oli õhus. Terve Tar-tu linn lausa üürgas. Kuueaastane on juba nii suur, talle jääb meelde. Kui anti signaali, et terve Vene impeerium seisaks valvel, olime meie kolmekesi kodus, ema ja kaks last, toa uks oli lukus ja kedagi teist ei olnud. Ema polnud mul kaugeltki stalinist – ta oli ajalooõpetaja ja hiljem lasti veel lahti ka. Aga siiski käsutas ta minu ja õe püsti valvelseisangusse, kui sireen kõlas. Kogu liiklus jäi seisma, aknast oli näha. Elasime Tartus poole Riia mäe peal, otse Struwe tänava, tolleaeg-se Tähe nurgal. Tagantjärele võib tun-duda kummaline, et inimestel olid juba 1953. aastal ajud niivõrd pestud,

Maal vanaisa juures, suvi 1952. Trivimi Velliste ees keskel (avatud pihkudega), paremal tädipoeg Risto Tammelo (nüüd füüsikaproffessor), ema ja õde ülal vasakul.

et võis olla nii riigitruu. Hiljem sain aru, milles asi – lapsed on ju suured lobisejad. Küsitakse, mida keegi siree-ni ajal tegi, ja siis laps ütleb, et vat meie sõime klimbisuppi...

Käisime kord linna lähedal ema tuttava poolt piima toomas, seal rää-giti kellestki mehest. Sain aru, et minu eest püütakse midagi varjata. Kuulasin täpselt ja äkki taipasin: mingi mees varjab ennast kartulikeld-ri-s. Saanud asjale pihta, hakkasin küsi-ma. Mäletan, ema läks endast välja ja teine naine oli ka väga pahane. Olid lapse juuresolekul liiga hoolimatult lobisenud, pidanuksid tähelepaneliku-mad olema. Püüdes kahju kuidagiviisi korvata, hakati ajama mingit udujut-tu, mis läks väga segaseks kätte.

Käisin Tartu 1. keskkoolis, mõned-ki õpetajad kandsid endas veel vana Treffneri vaimu. Olime ise ka salamisi vaba Eesti vaimu täis. Tegime oma õue poistega salaühingu, mis kogunes sõjaeelsest ajast pärit puukuuri pöö-

ningule. Seal pidasime siis salanõu, mismoodi vene võimu kukutada – nel-janda klassi laste tarkusest, eks ole. Aga eks seegi näitab hoiakuid. Midagi me muidugi ära ei teinud – kõige huvitavam osa oligi konspiratiivsus: ühekaupa ronida üleval ühest luugist sisse, kusjuures teised, eriti vanemad, ei tohtinud midagi teada.

Minu hoiakuid ongi võib-olla mõju-tanud tõsiasia, et algklassidest peale rünnati meid kooliteel peaaegu iga päev. Olid vene ja eesti kambad, kuna-gi ei võinud päris kindel olla, et jõud puutumata koolist koju. Vahel rün-dasime muidugi meie ka. Mis meelde on jäänud – venelased organiseerusid kriitilises olukorras alati kiiremini, nad olid palju üksmeelsemad ja koor-dineeritumad. Kord sain ka ise ühes suuremas kivilahingus kiviga vastu pead, nii et veri väljas. Seda juttu, et lihtsalt kukkusin pea lõhki, uskus ema isegi rohkem kui polikliiniku ar-sid, kes mu pea kinni õmblesid.

„Noh, mida sina siin teed?”

Madis Arras,
maadlustreener

Järgmisel päeval tuln saali meelega natukene varem, Sten juba ootaski ukse taga. Nii algas meie sõprus, mis kestis üle kahe aasta. Kui esimestel kordadel tahtnuksin minagi küsida, et noh, mida sina siin teed, siis hiljem seda soovi enam ei olnud.

Lõpetasin lastega treeningu, vaatasin rietusruumid ja saali üle ning hakkasin kiirustades ära minema. See oli üks külmemaiaid päevi sel talvel, kartsin, et auto ei lähe käima. Saali välisust kinni pannes ma seda küsimust – „Noh, mida sina siin teed?” – selja tagant kuulsingi. Küsija toon oli rõhutatult mehelik ja asjalik ning kui ringi pöörasin, märkasin ka vana le meremehele iseloomulikku ühelt jalalt teisele õõtsumist. Kiirest pilgust väikese poisi lahtiläinud lumisele sallile ja sinisevõitu huulele mõistsin, et kerge värin tema hääles tuli külmast, mitte hirmust.

Pomisesin, et ilm külm ja kontrollin igaks juhuks, ega ukسلukk ole ära külmunud. Keerasin luku uuesti lahti ja läksime saali. Kümme-konna minuti

jooksul ruume näidates ja last soojendades sain teada, et mõni kuu tagasi oli ta saanud viieseks. Olin teda hommikupoolikuti autoaknast ka varem näinud, ja alati üksinda. Mõtlesin tookord, et küllap keegi kohe tuleb ja tegeleb poisiga.

Sõnavarast puudus sõna „ema”

Lasin väikemehel saali spordiinventari kasutada, tundes huvi, kuidas ema ta niimoodi külmaga ja üksinda tänavale autode vahele laseb. Hooga saalis toimetades ei pannud poiss minu küsimusi just nagu tähelegi. Vastas valikuliselt ainult nendele, mida sobivaks pidas. Mind tegi valvsaks, et ta ei kasutanud kordagi sõna „ema”.

Nähes, et laps enam külma ei tundnud, panin ta korralikult riidesse tagasi ja aitasin üle tänav, mille ääres ka tema kodumaja paistis. Tee peal küsis ta, kas tohib homme ka tulla. Ütlesin, et alates kella poole ühest olen kohal. Pöörasin ringi ja hakkasin ära minema. Kui kontrolli mõttes üle öla tagasi vaatasin, nägin enda poole jooksvat poissi, kes hingeldades küsis, millal see kell pool üks saab. Asi selgeks räägitud, läksime mõlemad oma teed.

Teine kodu

Meie spordisaalist sai Steni teine kodu. Ta oli kohal kõikidel päevadel, mil minu treeningud toimusid. Enamasti enne mind. Püüdsin seetõttu alati natukene varem tulla, et laps ei külmeks.

Poisi ema oli välismaal tööl ja sattus koju üsna harva, isast me selget sotti ei saanudki, sest isa roll või

Meeleheide. Lohakile jäetud laste hulk on hakanud tähelepanuväärselt kasvama. Peatselt õõtsub sisemiselt kogu ühiskond, teadmata, kuidas elada.

RAIVO JUURAKU fotod

mõiste oli tema jaoks segane. Sten elas oma 19-aastase tädi juures, kellel endal pooleaastane imik üksinda hooldada. Nii juhtuski, et kui poiss hommikul ärkas ja kõhu täis sõi, pani tädi ta riidesse ja saatis õue sõpradega mängima. Seda, et teised temaealised lapsed olid sel kellaajal lasteaias, noor tädi arvestada ei osanud. Korter oli üüritud, lasteaiamaks liiga kõrge, odavam oli laps värske õhu kätte saada. Poiss pidi mitu tundi hoovides ja trepikodades ringi hulkudes sõpru ootama, enne kui esimesed koolilapsed tundidest koju jõudsid. Ega nad temast väga hoolinud ka, 2–3 aastat vanusevahet annab selles eas kõvasti tunda. Mõni siiski leidis, kelle ta vahetevahel saali kaasa kutsus. Pigem olid nad Steni saatusekaaslased kui truud sõbrad.

Meie treeningrühmade laste askeldamist oli ta juba varem pikalt jälginud. Teadis kirjeldada kõiki treeneid, kes nädala jooksul tunde andmas käisid. Sten tegi jõudumööda kaasa kõik minu treeningud. Mul oli tegemist, et ta koju sööma ja puhkama saata, sain peagi aru, et ega ta sinna eriti kippunudki. Pärast treeningute lõppemist või kahe treeningu vahel

aega parajaks tehes keetsime tihti teed ja ajasime niisama meeste juttu. Püüdsin oma ütlemites ta vastu igati aus olla, sest kahetsesin, et minu esimene lause meie esimesel kohtumisel oli olnud vale.

Enese hooleks jäetud lapsed

Kord oli mul vaja minna saali päeval, mil mul tunde ei olnud. Üllatudes märkasin ukse taga Steni, suur krõpsukott käes. Tema ema oli päriks koju tagasi tulnud ja talle krõpse ostnud. Poiss tahtis väga oma krõpsurõõmu minuga jagada. Pika ootamisega oli kotti vaid mõned üksikud tüki alles jäänud. Arvasin, et küllap lõppevad spordisaalis käimised nüüd ära, sest ema on ju tagasi. Järgmisel treeningtunnil oli Sten aga kohal nagu alati. Küsisin ema kohta ja sain kiire vastuse, et too magab. Tuli välja, et ema käib restoranis õõtundideni tööl, keskpäevani puhkab ja läheb siis jälle tööle. Seega ei toonud ema naasmine Steni päevaplaani erilisi muutusi.

Aeg läks kiiresti ja varsti läks Sten kooli. Kogu selle aja lootsin, et lapse ema või tädi tuleb korrakski saali

heitma ja last saama. Ei saa ka järeldada, et väärtuste kriisist tingituna on nad sellised, nagu on. Ei saa järeldada, mida on vaja teha, et psüühiliselt või sotsiaalselt ebavõrdsed ja sobimatud omavahel lapsi ei saaks; et mõne teiseaga lapsi saades olnuks üks või mõlemad neist vanemaist head lapsevanemad. Sotsiaalselt on koolivägivald enamasti tingitud küll, aga et väärtuste kriisist, pole õige isegi juhul, kui poliitiliselt võimas koosolek sellekohase kommunikatsiooni vastu võtab.

Alkohol

Ajal, kui talutav palk võimaldas nelja rubla kulutamist päevas, maksis pool liitrit Pliskat 6.70. Ka odavaima viina ostmiseks kulus pool päevapalka. Kahtlemata jõid koolilapsed toona alkoholi kordi vähem kui praegu, mil Selter müüb kanget alkoholi Louis VX 50 kr pudel ning ehitustööline saab tunnipalga eest terve liitri kanget alkoholi. Et alkoparunid rahastavad kõige meelsamini kahe suurima riigikogu erakonna valimisi, mis kukutab läbi ükskõik millise diskussiooni alkoholi aju laibastavast toimest, ei ole tõenäoline, et paljupurjutamine püsib rahva väärade väärtuste ning Eesti ühiskonna väärtuste kriisi najal – hoopis treeningu najal. Olemasoleva põlvkonna arvukad rühmad laibastavad oma aju ja toodavad tulevast santi põlvkonda nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt – nii väheandeli lapsi sünnitades kui ka terveid lapsi nõrgaandeliseks näjutades ning depressiivseks karistades ja mõnitades.

Halb pärilikkus aga sigib. Paljudel naistel, kes ei hiilga vaimuannetega,

vaatama, kus ja kelle juures väike laps tundide kaupa aega veedab. Paraku ei tundnud huvi keegi Steni kodustest, ka mitte vanavanemad, kes aeg-ajalt linnas käisid.

Ükskord tavapäraselt teed keetes, avastasin, et pole midagi kõrvale hammustada. Otsustasin poisi kaasa võtta ja lähedal asuvasse kohvikusse maiustama sõita. Järgmisel päeval oli Sten kuidagi pinges. Pärast treeningrühma laste lahkumist vaatas ta mulle mõelikult otsa ja küsis endale omaselt mehemoodi õõtsudes: „Noh, kas me täna kohvikusse kah ikka läheme?”

See oli meie viimaseid kokkusaamisi – poisi ema oli otsustanud Tallinnast ära kolida. Niimoodi – õõtsudes – see laps minu ellu tuli ja selliselt ka läks.

Juhtunust saab nüüd aasta mööda. Ma ei tea, kes on saanud Steni järgmiseks sõbraks. Loodan väga, et keegi temaealistest ja pärismaailmast, mitte „onu” virtuaalsest keskkonnast nagu tema õnnetul nimekaimul Viljandist.

Olen märganud, et lohakile jäetud laste hulk on hakanud tähelepanuväärselt kasvama. Tunnen, et peatselt õõtsub sisemiselt kogu ühiskond, teadmata, kuidas elada.

Koolivägivald ja „väärtuskriis”

Valdar Parve,
filosoof ja arst

Järgneva arvamuse peamised teesid on kirja pandud pärast siseminister Jüri Pihli patronaazi all 13. novembril toimunud konverentsi „Koolivägivald juured – väärtuskriis Eesti ühiskonnas?” eelteate lugemist.

Mõtlesin, et ei saa hästi aru, mida tähendab „väärtuskriis”. Oletasin, et ehk pidas konverentsi pealkirjastaja silmas kellegi väärtushoiakutes aset leidvat kriisi. Püüdsin ette kujutada, kuidas on niisugune asi võimalik kogu Eesti ühiskonda haaravalt. Ei suutnud. Järeldasin, et tegemist on kõnekujundiga, mis peab mõjuma vahetult tunde-tele. Haarama selle meeli, kelle pilku ta jääb, ning tasalülitama mõistuse. Sestpeale ei vaadata koolivägivalda enam mitte läbi mitme teaduse ja paljude erialade kogemuste prisma, vaid läbi küsitlussotsioloogilise mude-

li, mille mõju all rääkijate ja kirjutajate enamik sarnastub kiirränakul palluritega: järsku jookseb „kõik see mees” platsil ühes suunas – kuni pall läheb teise meeskonna kätte ja kogu laine hoovab vastassuunda.

Koolivägivald on vaja teha olematuks. See õnnestub halvasti. „Väärtuskriis Eesti ühiskonnas?” ei ole selleks parim kontseptuaalne lähtekoht. Väärtuskriisi kõnekujund kutsub koolivägivalda teemal sõnutsema, hoidmata vägivalda arvestataval määral tagasi. Aastat 25 ja 5 tagasi arvasin, aga ei olnud kindel, et koolivägivald on psüühikahäire. Pärast kuut kuud lastepsühhiaatria osakonnas olen kindel, et koolivägivald võrsus psüühikahäirest. Millegi omakorda võrsus koolivägivalda põhjustav psüühikahäire?

Sotsiaalselt pärilikud häired

Sel poisil, kelle käest ma 1. ja 2. klassis kolki sain, oli pea ümbermõõt väike. Pärlikest häiretest sagedasemad on sotsiaalselt pärilikud häired. Tüdruk, kellele päritolupererkonnas pole tähelepanu jagunud. Kodu on teda alandanud. See võis tuleneda vanemate madalast IQ-st, nende vaesusest/närususest või alkoholismist. Need on psüühikahäired või psüühikahäire tulemus, mitte väärtuste kriis. Õpetajad teavad paremini, kuidas säranne tüdruk väiksena koolivägivallast osa saab või osa võtab. Suuremaks saa-

des virutab tikk-kontsaga, kui tülikas läheb. Poiss, kes on sigitatud juba pärast seda, kui isa oli alkoholi tõttu oma arengulase ületanud. Poiss oma sünnist peale muserdatud ajuga kor-dab sama käitumisjoont, mida isa juures näeb ja kogeb. Lisab sellele õpetaja solvamise ning kaasõpilaste alandamise. Viisakas käitumine on tema jaoks kõnekujund, jõhkruks, lamedus ja ropus aga praktilised kogemused.

Lapse depressioon

Õpilane tuleb kodust, kus teda ei võetud sülele ning kus ema ja isa kisklesid – ükskõik kas vaesuse, varajagamise või võimu pärast. Või olid nad pärilikult depressiivsed. Lahku ei saanud minna: isa oleks jäänud korteri, ema leivata. Selle pere laps kakleb juba 1.–2. klassis. Kasvatamine ilma arstimiseta siin paremust kaasa ei too. Väärtustega manipuleerimine ei too tema ellu vähimatki muudatust. Kui mõni nägu või käitumisjoon on sellisele lapsele perekondlikult sisse harjunust väga erinev, tahab ta seda jõuga muuta: ole teistsugune; sellisena, nagu sa oled, tülgastad sa mind!

Kas vanemate tülitsemist ja/või nende ühteheitmist sotsiaalselt ning psühholoogiliselt sobimatu paarina sünnib kirjeldada väärtuste kriisina? Kindlasti. Kuid see on kirjeldus. Sellest ei saa midagi järeldada. Ei saa järeldada, et nad poleks pidanud ühte

sünnib iga järgmine laps uue mehega. Sadadel sotsiaaltöötajatel ja lastearstidel on silme ees pilt, kuidas väsinud ema lükkab teda tüütavad lapsed jalaga eemale, püüdes supikeetmise järel päevatööst väsinuna magamistuppa isoleeruda. Seegi ei ole mingi väärtustekriis – pigem sotsiaalne debiilsus.

Kiiret väljapääsu ei ole

Kõige kiirem ja tõhusam on (alkoholi „kallistamise” ning perekonnanõustamise levitamise kõrval) variant, kus paljud sissetreenitud psüühikahäiretega inimesed lahkuvad õnnestuste, enesetapu ja surnuksjoomisega elust enne, kui on jõudnud sünnitada uue endasarnase põlvkonna. Kui seda lahendusteed vastuvõetamatuks peetakse, on valik investeerida sotsiaalhoolekandesse, psühholoogiasse ja psühhiaatriasse ning tõsta alkoholi hind 80%-ni Soome omast. See, kuidas pingelised suhted emaga või alkoholist nõrguva isa ajupoolkerad transformeeruvad käitumise ja psüühika häireteks, on professionaalse teadmise küsimus. Ei olegi vaja lootda, et teadmine selles asjas võiks lehejutu tasemel välja kujuneda.

Peep Leppik ütleb väheste ridadega väga olulist („Kasvatuse alternatiiv on kasvatamatus”, ÕpL, 7.11.): „Me ei osanud 15 aastat tagasi ette näha eesti kodu enneolematut lagunemist. /- - / muretseme, et vanemad saaksid mitmesuguseid toetusi, et lapse koolikott poleks raske ja tööpäev liiga pikk. Teisalt saavad meie lapsed lihtsalt kätte alkoholi ja suitsud, nende vaba aega kulub passiivsele meelelahutusele, kus peatähelepanu on pööratud oma ego, välimuse ja seksuaalsuse rõhutamisele.”

Kuidas tõsta kõrghariduse konkurentsivõimet?

Jakob Kübarsepp,
TTÜ õppeprorektor

Globaliseeruv maailmas ise loomustab kõrgharidust üliõpilaste, õppejõudude ja teadurite üha laienev mobiilsus. Mida tähendab see Eestile?

Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia 2006–2015 kohaselt peaks 2015. aastaks osalema üliõpilasvahetuses igal aastal vähemalt 2000 Eesti tudengit, mis on umbes 5% õppurite üldarvust. Sellele lisanduvad välismaal täisajaga õppivad eestimaalased. Teiselt poolt peaks 2015. aastaks Eesti kõrgkoolides täisajaga õppima 2000 mitte-residentist välismaalast, kellele lisanduvad üliõpilasvahetuses osalevad (osaajaga õppivad) välisüliõpilased. Seega näeb strateegia ette tudengite mõlemasuunalist liikumist. Tasakaalustatud mobiilsuse poliitika on kasutuses ka ülikoolides – paljude Euroopa ülikoolide õppekavades nähakse üliõpilaste lühiajalisi õpinguid (vähemalt üks semester) välismaal.

Andekamad välismaale

Eestis on lühiajaline mobiilsus suhteliselt tasakaalus – Eestisse tuleb välisüliõpilasi õppima umbes sama palju, kui läheb Eesti tudengeid välismaale. Tasakaalust on väljas mobiilsus täisajaga õppes – välismaal õpib rohkem eestimaalasi, kui saabub välismaalt õppureid Eesti ülikoolidesse.

Eestile ei tekita tulevikus võimalikke probleeme („ajude äravool”) mitte välismaale õppima minek üldiselt, vaid tõsiasi, et välisülikoolide täisajaga õppesse konkureerivad valdavalt tugevad õppurid, kes peaksid Eestis õppima lävendipõhiselt (ilma konkursita). Seda saab seletada Eesti kõrgkoolide nõrga rahvusvahelise konkurentsivõimega.

Eesti on maailmas suhteliselt vähe tuntud mikroriik, mistõttu globaalselt

Eesti ühe – ükskõik kui tugeva – ülikooli potentsiaal ei ole rahvusvaheliselt kuigi suur. Ühest-kahest tipptegijast rahvusvaheliselt atraktiivse magistriõppekava käivitamiseks ei piisa.

RAIVO JUURAKU foto

toimuv mõjutab meid tunduvalt rohkem, kui seda tahaksime. Kõrgharidus ja teadus on maailmas prioriteetidid. Mõlemat võib vaadelda üha enam riigi visiitkaardina. Kasvava globaalse näh-

tavuse ilmingud on ülikoolide pingereastamine, Euroopa Liidu kõrgharidusmaastiku harmoniseerumine ning lähiajal kavandatav EL-i kõrgkoolide liigitamine.

Eesti kõrgkoolide konkurentsivõime tõstmiseks ja väärika positsiooni võitmiseks Euroopa ja maailma kõrgharidus- ja teadusruumis tuleb tähelepanu pöörata vähemalt kolmele

SAMAL TEEMAL

JOONAS PÄRENSON,

Eesti üliõpilaskondade liidu juhatuse esimees

Oleme saanud aru, et nappi inim- ja raharessurssi ei saa raisata ning riigisisese konkureerimise asemel peame oma pilgud pöörama Euroopasse.

Eesti tudengite koguarv on väiksem kui mõnes keskmises Euroopa kõrgkoolis ning see väheneb veelgi, seega peavad meie ülikoolid koonduma ühtseks võrgustikuks – Eesti ülikooliks.

Võitlus maailmatasemel „parimate ajude” (tudengite, õppejõudude, teadlaste) eest juba käib. Hea näide on Euroopa tehnikainstituudi loomine, mis hakkab koondama parimat osa Euroopa arendus- ja innovatsioonipotentiaalist. See tähendab, et Euroopast kõrgharidusse suunatav raha, mida praegu jagatakse paljude riikide vahel (sh Eestile), hakkab edaspidi suunduma vaid taolistesse keskustesse.

Tuleb kaaluda ka muid koostöövorme. Euroopa tasandil räägitakse riikidevahelisest üliõpilaste ja õppe-

jõudude mobiilsuse tõstmisest ning ühisõppekavade loomisest. Nii saaksid üliõpilased kõrgharidust omandada parimate õppejõudude juures eri kõrgkoolides nii Eestis kui ka välismaal. Noore konkurentsivõime tööturul suureneb võrreldes nendega, kellel rahvusvaheline kogemus puudub. Ei tohi karta noorte minekut välisülikoolidesse, pigem tuleb leida lahendus, kuidas neid hiljem tagasi meelitada.

Meile õppima tulevate ja siit mujale minevate üliõpilaste arv peab olema tasakaalus. Eesti ei ole tudengitele atraktiivne sihtriik, kuid sellest hoolimata oli 2007. aasta seisuga Eesti kõrgkoolidesse immatrikuleeritud 944 välistudengit Soomest (439), Lätist (237), Hiinast (118) ja mujalt. Lisaks õpib Eestis 527 välistudengit Erasmuse programmi raames. Eestlastest aga õpib mingi aja välismaal ligemale 1% üliõpilaste koguarvust. Tuleb kindlasti

valdkonnale. Kõigepealt strateegiatele ja ideedele. Tuleb suurendada riiklikku regulatsiooni hariduse võtmeküsimustes. Viimasel viieteistkümnel aastal on nii kõrg- kui ka üldharidusmaastik kujunenud Eestis suuresti riigi liberaalse hariduspoliitika tingimustes. Selle tulemusena suunab riik praegu riikliku koolitustellimuse kaudu vähem kui 50% kõrgharidusest. Üldhariduses on valdav humanitaarkallak. Rohkem on vaja koole, kus õpitakse miinimumist enam matemaatikat ja loodusaineid (füüsika, keemia).

Keskpärased õppejõud

Teine märksõna on inimesed ja nende intellektuaalne potentsiaal. Eesti ülikoolide konkurentsivõimet kahjustab akadeemilise personali keskpärane rahvusvaheline tase. Selle taga on pehmetel öeldes tagasihoidlik konkurss akadeemilistele ametikohtadele – avalike ülikoolide rektorite nõukogu andmetel on tavapärane üks kandidaat professori, dotsendi või vanemteaduri ametikohale. Maailma silmapaistvates ülikoolides on konkurss enamasti suurusjärgu võrra suurem. See kindlustab õppejõudude ja teadurite hea rahvusvahelise taseme.

Kolmas märksõna on infrastruktuur – ehitised, teadus- ja õppetegevuse seadmed ja tagavara. Inimeste ja infrastruktuuri kvaliteet on paratamatult seotud rahastamisega. Eesti ülikoolihariduse rahvusvahelistumine ja „ajude sissevool” – enne õppejõud ja teadurid, seejärel üliõpilased – saavad tavapäraseks, kui selleks on loodud

uurida, kui palju keskkoolilõpetanuid läheb haridust omandama välisriiki. Teada on, et see arv suureneb aasta-aastalt.

Niisiis on tasakaal paigast ära ning kui me midagi ette ei võta, jooksebki Eesti andekatest noortest tühjaks. Et üliõpilasi tagasi meelitada ja neid siin tegevuses hoida, peame suutma tuua Eestisse rahvusvaheliselt tuntud teadlasi ja õppejõude.

Mobiilsust peetakse kõrghariduse omandamise üha loomulikumaks osaks. Rahvusvahelistumine on paratamatu, küsimus on vaid selles, kellele ja kui palju sellest kasu on. Innovatsioon saab alguse vabast majandus- ja hariduskeskkonnast. Eesti ülikool peab konkureerima ühtselt teiste maailma ülikoolidega, riigisisene olelusvõitlus ainult pärsib seda. Asjakohased otsused tuleb ära teha kohe või muidu maksame selle eest karmilt.

Kiirusta aeglaselt

Mikko Lagerspetz,
Turu Åbo Akademi ülikooli sotsioloogia professor ja Tallinna ülikooli teadur

Vanadel roomlastel oli kõnekäänd „Festina lente” – kiirusta aeglaselt. Kuna töötan paralleelselt Eestis ja Soomes, näen, et Soomes arvestatakse selle soovitusega rohkem.

Soomes kiirustatakse uuendustega veidi vähem ja ollakse inertsemad kui Eestis.

Piltlik näide selle kohta on ülikoolide üleminek 3+2-süsteemile, mille puhul kõrgharidus koosneb kolmeaastasest bakalaureuseõppes ja kaheaastasest magistriõppes. Eestis jõuti selleni juba 2002. aastal.

3+2 asemel pigem 3+0

Tollele ajale tagasi mõeldes paneb imestama, kui ruttu ja läbimõtlemata uuendus läbi viidi. Tagajärjeks on ju olukord, kus enamiku kõrgharidus hakkab piirduma sellega, mida on võimalik omandada kolme aastaga, tihtipeale samal ajal töö käes ja raha teenides. Kunagise viieaastase diplomi-

õppe asemel on mudel, mis väärib pigem nimetust 3+0.

Soomes rakendus 3+2 alles möödunud aastal ja muudatusi praktiliselt ei märkagi, lihtsalt kolmanda õppeaasta lõpus kirjutavad üliõpilased senisest mahukama kursusetöö.

Arvata võib, et Soomes ei hakka noored pärast bakalaureusekraadi omandamist kohe tööle siirduma, ehkki Eestis on sellest saanud kõrghariduse uue struktuuri üks olulisim tagajärg. Vähemalt esialgu on Soome noorte eesmärk endiselt magistrikraadini jõudmine. Varem lahkuvad, nagu senigi, need, kes on leidnud väga hea töökoha, kes ei jõua õppida, sest on näiteks abiellunud ja peavad lapsi kasvatama jne. Keegi ei arva ka, et üliõpilased hakkaksid Soomes pärast bakalaureuseõpet eriala vahetama, sest näiteks kolm aastat sotsiaaltööd õppinud noorel on üsna raske hakata magistriõppes hoopis politoloogiat või sotsioloogiat õppima – eriala vahetamiseks peab uue eriala alused enne selgeks saama.

Tundub, et Soomes toimuvad muudatused üldse aeglasemalt ja inertsemalt kui Eestis. Üks põhjus on see, et Soomes arutatakse kõiki suuremaid muudatusi pikalt ja põhjalikult kõigi asjaosalistega ning iga osapool kaitseb oma õigusi. Soome ühiskonnas on struktuure, mis hakkavad uuendustele vastu, nõuavad läbirääkimisi ja uuenduste endaga sobitamist. Selles mõttes on Soome ühiskond Eesti omast paksem, tihedam, kaalukam – seda ei saa kiiresti siia-sinna lükata.

Stabiilsusel on oma eelised

Eesti on Soomega võrreldes kiiretele muudatustele rohkem avatud, uuendustele vastutöötavaid struktuure pole siin eriti märgata. Mõnes olukorras võib see olla kasuks. Näiteks turumajandusele üleminekuks vajalikud reformid tehti väga kiiresti. Aga kui muutused on suured ja nad ei lõpe ega lõpe, tekib inimestel krooniline ebakindluse tunne, mis hakkab ühiskonda seestpoolt katki närima. Mind ja

paljusid teisi valdab Eestis tihti tunne, nagu elaksime läbi mingit erakordsed aega, mis tuleb paratamatult üle elada. Et natukene pingutame veel ja siis hakkame rahulikult elama. Aga siis selgub, et tuleb ikka veel ja veel natuke pingutada ja see natukene ei lõpegi. Siit näeme, et stabiilsel ühiskonnal, kus asjad ei toimu lööktöö korras, vaid oma kindlat rada mööda, on samuti oma eelised. Probleem on selles, et kiireid muudatusi saab tavaliselt läbi viia ainult ülevaalt võimukoridoridest. Samas viivad ühiskonnaga arvestavad, aeglaselt tehtud muudatused tihti lõppkokkuvõttes paremate tulemusteni.

Eesti poliitikutel on veel vaja avastada, et ühiskonnas on hädavajalikud ka sellised mehhanismid, mis võivad küll mõjuda piduritena, aga tagavad samas ühiskonna suurema stabiilsuse. Näiteks töötajate usaldusisik ei pea Eestis olema ametiühingu valitud. Põhjenduseks tuuakse, et Eestis on ametiühingud liiga väiksed esindamiseks kogu töökollektiivi. See on loogiline selgitus, aga kas teine põhjus

eeldused kõrgtasemel infrastruktuuri ja akadeemilise personali rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliste palkadega. Nii personali palgad kui ka infrastruktuur on prioriteetidid maailma kõikides tippülikoolides.

Üksnes rahast ei piisa

Eesti kõrghariduse rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine ei jää ainult finantseerimise taha. Raha võib korraliku strateegia ja tegevuskavade ta, nii riigi kui ka ülikooli tasandil, kasutada ebaefektiivselt. Eesti riigil ja tema kõrgkoolidel on lähiaastatel võimalus EL-i tõukefondide toel teha märkimisväärne arenguhüpe. Eriti infrastruktuuris. Tõukefondide toel Eesti kõrgkoolidesse kutsutavate välisõppejõudude ja -teadurite arv saab kahjuks olema suhteliselt tagasihoidlik. Olukorran, kus Eesti ülikooli professori ametikohale kandideerib rahvusvahelisel konkursil arvukalt tipptegijaid, jõuame siis, kui Eesti jõuab Euroopas kui mitte viie, siis vähemalt viieteistkümne jõukama riigi hulka.

Asi ei ole siiski lootusetu. Paljutki on võimalik senisest paremini teha kohe praegu. Üks võimalus on õppekavade arendamine koostöös välisülikoolidega. Need võiksid kõita ka eestimaalasi, kes muidu läheksid välismaale õppima. Tänavu täiendatud ülikooliseadus ja rakenduskõrgkooli seadus loovad selleks võimaluse. Rahvusvahelistesse ühisõppekavadesse on mobiilsus sisse programmeeritud. Veelgi käegakatsutavam võimalus on luua Eesti ülikoolide ühisõppekavad.

Koostöö aitab

Selge on see, et Eesti ühe – ükskõik kui tugeva – ülikooli rahvusvaheline potentsiaal ei ole kuigi suur. Ühest kahest tipptegijast (selliseid Eesti ülikoolides on) ei piisa rahvusvaheliselt atraktiivse magistriõppekava käivitamiseks. Küll on see võimalik ühistevõimuses. Mõningat arengut Eesti ülikoolide ühisõppekavade käivitamisel on juba näha. Näiteks TTÜ ja TÜ koostöös on arendamisel vähemalt kaks rahvusvahelist, ingliskeelset ühisõppekava IT-valdkonnas: Cyber Security (TTÜ/TÜ) ja Software Engineering (TÜ/TTÜ). Koostöös aredatakse veel mitut ühisõppekava. See annab lootust, et Eesti kõrghariduse rahvusvaheline nähtavus paraneb lähitulevikus tunduvalt.

pole see, et ei tahetagi tugevamaid ametiühinguid, sest need võivad hakata tööandjale või koguni valitsusele vastu vaidlema ja kiiret otsustamist segama? Kas kiirus on nii tähtis?

Õpetajate ametiühing

Eestis on hästi teada Soome koolilaste head tulemused PISA-testides. Selle põhjuste otsimisel ei saa mööda õpetajate liidust. Soome õpetajate ametiühing on suutnud kujundada pedagoogide tugeva ühtekuuluvustunde ja see on võimaldanud nõuda valitsuselt korralikku palka, häid töö- ja enesetäiendamise tingimusi. Tulemus on see, et Soomes on õpetajakutse noorte hulgas üks populaarsemaid.

Tugev õpetajate liit või ametiühing võiks aga ka Eestis olla üks võtmeteguritest, mis kujundaks haridussüsteemile tugeva põhja, tõstaks õpetajakutse populaarsust, tooks meesõpetajaid kooli tagasi ning kokkuvõttes suurendaks haridussüsteemi jätkusuutlikkust.

Kellelt tellida Eesti hariduselu tervisliku seisundi diagnoos?

Aivar Haller,

Eesti lastevanemate liidu juhatuse liige

Kui kõik ausalt ära rääkida, siis ehk mõni Õpetajate Lehe lugeja veel mäletab pea aastatagust haridusfoorumit Väimelas, kus lugupeetud minister lubas avalikult, et Eesti lastevanemate liit (ELVL) kaasatakse sotsiaalse partnerina uue riikliku õppekava ning haridusstrateegia väljatöötamisse. Lubatud kaasamine päädis paraku aprillis meile lähetatud RÕK-i tööversiooniga, mille aluspõhimõtted olid endised ehk ELVL-i esitatud lähtekohtadest valgusaastate kaugusel. Selle peale kirjutasimegi praeguseks huvi tekitanud uue avalduse.

Ma ei soovi leheveergu halaga täita. Seepärast konstateerin lihtsalt, et sisuliselt ei ole ELVL-i RÕK-i ega ka haridusstrateegia väljatöötamisse kaasatud. Samuti ei ole vastatud ühelegi meie seisukohavõetus esitatud täpsustavale küsimusele. 18. oktoobril rahvusraamatukogus toimunud ELVL-i aastakonverentsil tõdes kõrge riigiametnik avalikult, et RÕK-i koostamisel ei ole tehtud sisulist koostööd ka ühegi teise huvipooliga. Kahtlen, kas säärane arrogantsus on võimalik veel mõnes Euroopa riigis.

Miks lapsevanemal huvi pole?

Mida ma ELVL-i esindajana soovin kõnealuse avaldusega seoses veel esile tõsta? Põhiseaduse paragrahv 37 annab lapsevanemale aiasana õiguse ja samas kohustuse vastutada oma lapse haridustee määratlemisel ehk arengukeskkonna loomisel. Et saaksime lapsevanemana oma põhiseaduslikku õigust järgida ja vastutust võtta, peab meil olema võimalus otsustamisel kaasa rääkida. Vastutada saab valikusituatsioonis ja ainult see, kellel on õigus otsustada. Paraku ei näe me seda kohta, kus lapsevanem lapse arengukeskkonna kujundamisel sisuliselt kaasa rääkida ja otsustada saab. Ehk on sellest tingitud ka suure hulga lapsevanemate pehmelt öeldes leige suhtumine oma lapse kooliellu?

Lapsevanemaid hurjutatakse, et nad ei kasvata oma lapsi piisavalt. Paraku on see väide valdavalt õige. Aga kas keegi vastab ka küsimusele, miks see nii on? Kas keegi oskab viidata, kus (tulevane) lapsevanem selle pealiskaudse suhtumise omandanud on? Ega me ometi arva, et erihariduseta lapsevanem peaks kodus suhtumiselase ilmutuse saama? Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea!

Usume, et on päramine aeg lõpetada faktipõhine õpe ja hakata küsima igalt õpetajalt, kuidas tema õppeaine ja selle käsitlemise meetodika aitab

Haridusfoorum Väimelas jaanuaris 2008. Foorumil lubati lastevanemate liidule kaasata nad õppekavade ja haridusstrateegia väljatöötamisse. Aivar Haller väidab, et seni pole seda tehtud.

RAIVO JUURAKU foto

lapsel paremaks inimeseks kujuneda.

Meie parimas ettekujutuses on kool nii õpetaja kui ka õpilase arengukeskkond. Nende kahe subjekti arengut ei ole võimalik käsitleda eraldiseisvana. Nii nagu õpilane, ei saa ka õpetaja kunagi valmis – nende kahe isiksuse ühises arengus peitubki jätkusuutliku (elukestva) haridussüsteemi saladus.

Kuni õpetaja on muudetud kontrollimise objektiks, kes peab enda vajalikkust ja võimekust suure hulga riiklike normide ja reeglite täitmiseks pidevalt tõestama, ei saa me rääkida suure valikuvabadusega usaldusväärsest loomingulisest isiksusest, kes innustab ja julgustab noort inimest looma. Seni räägime manipuleerimise objektist, kes on talle selga surutud kohustuste all lookas, ja see ränk koorem kandub paratamatult edasi õpilastele.

Rohkem usaldust ja vabadust

Enamik meist on lapsevanemad. Küsige endalt, kas soovite, et teie last õpetab inimene, keda üldse ei usalda ja koheldakse nagu sunnitöölist. Kas on alust arvata, et see inimene võib (olude sunnil?) muuta ka lapse usaldamatuks sunnitööliseks?

Seega vajab kool rohkem usaldust ja vabadust, et ta saaks kujuneda omanäolise kogukonna südameks. Kogukond valib või loob kooli sarnaste väärtushinnangute järgi. Kooli juhtkond ja õpetajad edastavad (ehk muudavad mõistetavaks) lastele riigilt ja vanematelt saadud usalduse määra. See usaldus võib kogukonniti suuresti erineda (sest inimesed on

erinevad!!) ja riik ei tohi oma põhjendamatult rangete käsuladudega muutuda ahistajaks. Paraku ta just seda teeb. Haridussüsteem on ühiskonna selgroog ja ma ei taha olla selle tohtri nahas, kellelt Eesti ühiskonna praeguse tervisliku seisundi diagnoos tellitakse.

Luua kolm õppekava

Lähtuvalt eelkirjutatust kutsume üles suuremale usaldusele, mille tekkimise eeldus on, et nii riigi olupoliitikaülene haridusstrateegia kui ka õppekavad ja ainekavad lähtuvad sellest, et iga haridusfunktsiooni omava institutsiooni põhiprotsess on inimese areng. Kahe subjekti – õpetaja ja õpilase – ühine areng, mida ideaalis assisteerivad lapsevanemad. Ükskõik millise õppekava järgi õpetöö ei saa olla põhiprotsess, sest siis muutub inimene vahendiks ehk objektiks. Ja objekt ei eelda, et teda usaldatakse kui loomingulist isiksust. Vastupidi, talle on vaja täpselt ette öelda, mida tegema peab, muidu on ta segaduses – ta pole õppinud oma peaga mõtlema, otsustama ja vastutama.

Et alustuseks aktiveerida ühiskondlikult see osa lapsevanemaid, kes on juba teadlikud vajadusest oma lapse arengukeskkonna loomisele kaasa aidata, teeme ettepaneku luua kolm õppekava. Esimene oleks lapse (ja tema vanemate) õppekava, mis juhindub veendumusest, et rahvuslik rikkus on anne (mitte turvas, põlevkivi, transiit või tuumajaam!). See õppekava lähtuks lapse isikupärast ja tema pere valikutest. Üksiti oleks see õppekava peamine eeldus, et

Eestimaal saaks üldse tekkida kodu ja kooli sisuline koostöö!

Teine õppekava oleks kooli oma ja selle alusel korraldataks koolis kogu õpe. Selles deklareeriks kool oma eripära, väärtused ja normid. Kuna meie ideaalpildis on kool üksiti professionaalne meetoodiline keskus, kus nõustatakse lapsevanemaid ja teisi lapse arengukeskkonna kujundajaid, on kooli peamisi ülesandeid rahvusliku rikkuse ehk ande avastamine ja sobiliku arengukeskkonna loomine.

Kolmas õppekava oleks riiklik: lühike ja selge raamdokument, mis määraks ära näiteks selle, et haridussüsteemi põhiprotsess on õpilase ja õpetaja areng. Kuna inimesed saavad juba sündides kaasa suure huvi elu ja maailma vastu, peaks riiklik õppekava juhtima tähelepanu asjaoludele, mis võivad kaasasündinud huvi pärssida ja asendada selle hirmuga. Teisisõnu, peaksime täpselt teadma ohtusid, mis takistavad ande võimalikult varast avastamist ja selle kujunemist võimeks.

Tahame kaasa rääkida!

Vaat sellised mõtted on ühe osa lastevanemate peas. Kuna oleme 1400 tavalist maksumaksjat, aga pisut aktiivsema eluhoiakuga, soovime rääkida senisest rohkem kaasa oma pere, kogukonna ja rahva tuleviku teemal.

Ma ei kahtle, et paljusid inimesi rahuldab tänapäeva Eesti hariduselu täielikult ja suure hulga jätab see täiesti külmaks. Meie ei kuulu kumbagi eelmainitud hulka! Aga me elame selles riigis, maksame makse ja hoolime sellest, mis edasi saab.

Seega, mis saab edasi?

„Ei” ja „jaa”

Mulle meeldib kasutada n-ö „ei” ja „jaa” kontolltööd. Loen klassis ette väited, millega õpilased saavad nõus olla või mitte. Kui on seente teema, esitan näiteks väite: „Seened vajavad oma elutegevuseks kindlasti valgust.” Õpilased teadvad, et ei vaja, ja kirjutavad vastuseks „ei”. Selliseid väiteid võib mul olla kas või 40.

Kui õpilased on küsimustele vastanud, kogun tööd kokku ja jagan lastele tagasi, nii et keegi ei saaks oma

tööd. Loen õiged vastused kähku ette ja lapsed parandavad tööd ära – see on lihtne, sest saab olla ainult üks vastus, kas õige või vale –, panevad hinde ja kirjutavad oma nime alla. Hindamiskriteeriumid on tahvlil.

Lastele selline töövorm meeldib. Nad saavad ise kirjutada, ise parandada, ise hinde panna ja kohe ka hinde teada, mina panen hionde kohe e-päevikusse. Väidete väljamõtlemine võtab küll aega, aga samas saan neid mitu aastat kasutada.

Ene Trepp,

Kalamaja põhikooli bioloogiaõpetaja

Õpetaja võlupliats

Jaana Voll,

Uhtna põhikooli klassiõpetaja

Meie väikese kooli kolmes klassi-ruumis on interaktiivsed smart-tahvlid, millele saab kirjutada, joonistada, luua videofaile ja teha palju muud põnevat. Üks vahend on võlupliats.

Kui võlupliatsiga pildiosale või sõnale ring ümber tõmmata, muutub kõik ringist väljapoole jääv automaatselt uduseks ja hallikaks, tuues esile olulise. Hiljuti *smart*-tahvli tarkvara uuendades sain minagi võlupliatsi.

Kunstiõpetus. Tunnis meenutasime enne jõulukaartide ja -kalendrite meisterdamist jõulupühade sümboolikat. Ajurünnakus väljaõeldud sõnad kirjutasime interaktiivsele tahvlile. Lastel oli huvitav jälgida, kuidas ka kõige pisemat käekirja sai arvuti abiga suureks venitada ja hiljem ideekaardi tegemisel sobivasse kohta lohistada.

Lastele meeldib väga tahvlile kirjutada ja omakirjutatud sõnadega opereerida, neid ümber paigutada, rühmitada, nooltega ühendada. Valmistööst tegi igaüks foto. Suurel ekraanil on väikest, kuid pühendumusega tehtud kaarti väga uhke vaadata.

Järgmises kunstitunnis avasin tahvli täringu, mille igale küljele saab ise pildi lisada. Lisasin kahele täringule kõik eelmise tunni tööd. Täringuid interaktiivselt veeretades kordasime jõulusümbolid üle. Tahvlile jäi kaks korrektsemat ja viimistletumat tööd, mis olid selle tunni mõõdupuuks.

Kunsti- ja tööõpetuse üks osa on materjalidega tutvumine. Pildid, filmikesed, joonised jms saab *smart*-tahvli lehekülgedele kinnitada ja vajadusel suurendada, vähendada, pliatsiga olulise kohti üle joonida või meeldetuletuseks märkmeid juurde kirjutada.

Oma töö lihtsustamiseks olen salvestanud ettevalmistatud *smart*-tahvli tunnid aineti kaustadesse. Vajadusel on lihtne tunniosi, ülesandeid või harjutusi kordamiseks, meenutamiseks või teadmiste kontrolliiks kasutada. Tihti valmistan nädalajagu tunde teemade või tundide kaupa ette ja täiendan-korrigeerin neid jooksvalt.

Loomulikult on töö *smart*-tahvliga vaid osa tunnist, kasutame ka valget markertahvlit, A4-suuruses tahvlikesi, millele kirjutame samuti markeriga.

Bioloogia. 6. klassis loodusõpetuse tunnis on puutetundlik tahvel hea tähelepanu koondamise võimalus. Internetist leiab palju loodusõpetuse lisa- ja näitmaterjali. Õppefilmi vaatamine 120 x 150 cm ekraanilt on efektne mitmeski mõttes. Töölehe täitmiseks või küsimustele vastamiseks saab filmi pausile pannes noolega olulisele osutada või võlupliatsiga vaid olulise hästi nähtavaks jätta.

Kaardiõpetuse teemad läbisime traditsiooniliselt kontuurkaarte täites, kuid lisasime uue teabe ka tahvlile.

Rühmatööd printisime välja ja õpilased lisasid need oma õpimappi.

Matemaatika. Olen tahvlisse kogunud ülesandeid, teematutvustusi, peatükke, mida kasutan korduvalt. Tahvli tarkvaras on ka interaktiivne arvelaud, mis lastele suurt huvi pakub.

Matemaatikatundides püüdleme muu hulgas ilusa käekirja, eelkõige korrektsete ja loetavate numbrite poole. Tahvel pakub kolmes raskusastmes peastarvutamise ülesandeid kõigi nelja tehtega. Vastus tuleb kirjutada etteantud kastikestesse. Lapse kirjutatud number muutub mõne hetkega arvutiga kirjutatuks. Kui käekiri on lohakas või muul moel loetamatu, loeb arvuti välja vale vastuse. Laste käekiri on muutunud kiiresti paremaks, ka vihikud näevad kenamad välja.

Mängud. Puutetundlik tahvel võimaldab mängida kabet, malet, doominot, kaarte – kõike saab vastava pliatsi, sõrme või sõrmenukiga soovitud kohta liigutada. Maleringis käivad minu klassist vaid üksikud, kuid tahvlil tahtsid kõik mängusüsteemile pihta saada ja nupukust proovida.

Paljud õppemängud ja ülesanded tunni raamesse ei mahugi. Ülesandeid korrata ja õppemänge mängida saab ka pärast tunde.

Saksa keele ringides oleme lastega mänginud arvatismänge, pannud kokku puslesid, leidnud sobilikke sõnapaare, kasutanud Interneti keeleõppevõimalusi. Õige häälduse kuulamiseks piisab vaid tähele, sõnale või numbrile vajutamisest.

Smart-il oleva kontroll- või iseseisva töö ajal saab õpetaja e-kooli täita, klassi blogisse pilte laadida või kodust ülesannet tahvlil näitamiseks trükkida. Kasutada saab eraldi nii arvutiekraani kui ka *smart*-tahvlit. Kuni õpetaja täidab e-kooli, kirjutavad õpilased tahvlilt ära kirja – *smart*-il ja lastel pole e-koolist jälgegi. Ehtne võluvärk!

Blogid. Eesti keele tundides teeme tihti kokkuvõtteid loetud juturaamatutest. Iga õpilane on teinud raamatututvustuse ka *smart*-ile, kus on kaaslastele lahendamiseks koostanud ristsõna, õigete paaride ühendamisülesande, sündmuste ajajoone, tegelaskuju äraarvamisyülesande, piltmõistatuse vms.

Klassi ajaveebi eeskujul on iga laps teinud ka oma ajaveebi. Iga päev on üks koduülesanne kirjatöö etteantud teemal või kirjalik kokkuvõte oma päevast, nädalavahetusest, ühisestvõtmisest, meediasündmusest vms. Blogide sissekandeid avan nt ettelugemiseks, viitamiseks või ühistöö koostamiseks. Klassis on vaid kaks last, kes iga päev kodus Internetti kasutada ei saa. Nemad jäävad meeleldi kooli arvutiklassi või kirjutavad paberile.

Laste lahel loal saate tutvuda meie klassi blogi ja ka laste ajaveebidega www.jaanaajaveebike.blogspot.com.

Piret Vahtra on ansamblilaulja

Sirje Tohver

Piret Vahtra tuli pärast TPedi lõpetamist Tallinna 4. keskkooli, praegusesse Kristiine gümnaasiumi eesti keelt ja kirjandust õpetama. Tuli ja jäi.

„Olen 36 aastat ühes koolis töötanud, tunnen selle hoovusi ja allhoovusi üsna hästi. Õeldakse, et inimene ammen-dab end seitsme aastaga. Koolis rutiini ei teki. Kui elu muutub, muutuvad ka lapsed. Et ellu jääda, pead uuega kaasa minema. Kihistunud ühiskonnas, kus kõik kõigiga konkureerivad, ei saa nõuda sama, mida nõuti nõukogude ajal, mil ei olnud kombeks erivajadusi rõhutada ja vanemate ootused olid ühtlasemad.

Tänapäeva kodude ootused on väga kõrged, mainekas on minna süvakooli. Mina pool-dan tavakooli. Elus lööb paremini läbi tavakoolis õppinu. Meie ei valmista last ette privaatkeskkonnas elamiseks, ei loo talle tipptingimusi, sest ta ei hakka elama tipptingimustes, vaid läbilõikeühiskonnas. Kõrgelt kukkumine võib olla väga valus.”

Õpetaja sõnul saab oma eeldusi realiseerida ka tavakoolis. Hea näide on tema oma tütar, kes Paide gümnaasiumi õpilasena võitis konkursi ainsale õppekohale Hong Kongi rahvusvahelises kolledžis, mis Eestile oli ette nähtud. Tänu sellele on Piret Vahtral ka virtuaalõppe kogemus. Et kolledži IB õppekava võimaldab õppida oma emakeelt, sai temast tütre juhendaja. „Suhtlesime veebikaamera ja MSN-i kaudu. Ma ei tea, millise ülikooli juures ta eesti keele eksami sooritas, aga tulemus oli seitse punkti seitsmest – see on minu suur töövõit.” Piret Vahtra oli virtuaalõpetaja ka kolledži järgmisele eestlasest õpilasele ja tal on pak-kumine kolmandaltki.

Kuldaväärt arenguestlus

Õpetaja teab peresid, kus lapsega üldse ei tegelda, ja vanemaid, kes on nõus lapsesse piiriltult investeerima. „Tänapäeva vanemad teavad oma õigusi, kipuvad unustama aga kohustused. Lapsed ei oleks nii pretensioonikad, kui vanemad eeskuju ei näitaks.” Andmekaitseeadus ei luba õpilaste probleeme klassikoosolekul lahata ja kahtesid ette lugeda. Asjad saab selgeks rääkida arenguestluse-l. „Arenguestlused on kuldaväärt ettevõtmine. Et head õhkkonda luua, palun vanemal kokkusaamise algul kiita oma last nii palju, kui ta oskab. See üllatab neid väga. Mõni ei oskagi hoobilt midagi head öelda, on harjunud lapse kallal päevast päeva näak-suma. Arvab, et kui ta on kooli kutsutud, tuleb üks halb asi teise järel. Muidugi räägime ka mured ära, aga õhkkond on rahulik, sean probleemi nii, et vanemale jääks käigust positiivne mulje. Ma ei ütle, et laps on halb. Halb on tegu, mille ta tegi.”

Vanemad on arenguestlused üllatavalt hästi vastu võtnud, õpilased lausa ootavad neid, küsivad, millal järg nendeni jõuab. „Mõtlesin, et ma kõiki ei jõua, jätan tublimate vanemad kutsumata. Aga iga inimene tahab hinnangut, eriti positiivset.”

Teatripilet

Piret Vahtra on oma õpilasi alati teatrisse viinud, viib ka nüüd, kuigi vahel küsitakse, kas tal pole kahju vabast õhtust ja piletilt kulutatud rahast. „Tunnen, et see on minu missioon, teater on mul naha vahel.” Õpilastega teatriskäik ei ole õpetajale meelelahu-

Piret Vahtra: „Õpetajatöös on põhiline andmine.”

Autori foto

tus. Etenduse valikul peab arvestama õpilaste ea ja kirjandusprogrammiga ega saa järgida oma maitse-eelistusi.

Piret Vahtra kiidab nuku-ja noorsooteatri „Lihtsat lugu”. „Sügavad probleemid, huvitav lavastus. Täna (18. nov – toim) läheme 8. klassidega vaatama Rakvere teatri lavastust „Kuidas elad, Ann?”. Peaosaline Marilyn Jurman on meie kooli vilistlane.”

Õpilastel, kel pole piletiraha, jääb teatris käimata. Jutt, et linnaosavalit-susest võib taotleda ekskursiooni- või teatriraha, on õpetaja sõnul utopia. Taotlus tuleb esitada nii palju varem, et praktikas on see rakendamat.

Latt madalamale

Piret Vahtral hakkab rahale mõeldes päris hirm. Kooli raamatukokku ei saa enam ajakirju tellida. Kaalumisel on, kas jätta töövihik teisel poolaastal puhtaks, et seda saaks järgmisel aastal kasutada.

Õpetaja soovunelm on, et igas kodus oleks ÕS ja võõrsõnade leksi-kon. „Kui on ka „Kalevipoeg”, on juba väga hästi. Kahjuks on kodusid, kus ei osteta ega loeta raamatuid, ei tellita ajalehti.”

Küsimusele, kuidas tal õnnestub lapsed lugema panna, vastab õpetaja, et ega nad ikka loe küll. „Tänapäeva laps korjab infot killukeste kaupa. Ta ei viitsi pikka teost läbi lugeda, tahab infokillu kohe valmiskujul kätte saada. Kolmandat aastat panen kolme välja ka siis, kui laps ei ole teost läbi lugenud. „Rahuldavaks” piisab õpikus oleva kat-kendi põhjal küsimustele vastamisest. Pidin selle mõõnduse tegema ja latti allapoole laskma. Esimesel aastal oli raske, nüüd teen seda teadlikult.”

Ka ei raiska õpetaja enam tunni-aega uurimisele, kellel ja miks kodu-töö tegemata on. Selle asemel püüab ta võimalikult palju klassis ära teha. Kõik loovtööd ja kirjandid kirjutatak-

se kohapeal, et keegi ei saaks esita-da Internetist tõmmatut. Piret Vahtra rõhutab, et pole kunagi õpetanud ega hakkagi õpetama valmiskirjandit. „Kuhu siis loovus jääb?”

Olles küll kirjandi tuline pooldaja, on ta viimasel ajal järjest sagedamini mõelnud sellele, et pikkade tekstide kirjutamise aeg on vististi möödas. „Kardan aga, et osaoskuste eksam võib kujuneda väga raskeks. Kõik sõltub sellest, milline variant leitakse.”

Piret Vahtral on ainukesena Kristi-ne gümnaasiumis mentori paberid. Mentorikoolitusest räägib ta ülivõr-des. „Oli nii huvitav, kuidas teooria toetas aastatega praktikas omandatud. Kõik oli tuttav, aga ise poleks ma osanud seda sõnadesse panna. Nagu esimese armastuse meeldetuletamine. Sa tead kõiki asju, aga vaatad neid elu-kogenud inimese silmadega.”

Et kõigil läheks hästi

Koolitusel rõhutati, et algajalt ei saa kuigi palju nõuda. Esimesel aastal tegeleb noor õpetaja tunnis iseenda, teisel aastal ainega, lapsi märkab ta alles kolmandal. Piret Vahtra ei loe juhendatavale vigu ette, vaid laseb tal endal tundi analüüsida.

Mentoritööd teeb ta heast tahtest. Ülikool ega kool juhendamise eest ei maksa. „Raha ei olegi oluline, tähtis on, et mulle meeldib seda tööd teha ja inimestel on sellest kasu olnud.”

Piret Vahtra on ühte kooli pidama jäänud, sest tal on siin hea. „Minu põhimõte on, et kui minu kaaskond-lastel läheb hästi, läheb ka minul hästi. Ma ei saa aru õpetajatest, kes ei aita direktori või õppealajuhataja ideid ellu viia. Õpetajatöös on põhiline and-mine. Minu roll on aidata kaasa laste, õpetajate, juhtkonna edule, et kogu koolil läheks hästi. Soololauljaid on igas kollektiivis, mina olen ansambli-laulja.”

Elas kord...

Mare Müürsepp,
lastekirjanduse dotsent

Võib küll kõlada lapsikult, aga tusedus ja suurus pole sugugi ainult välised omadused. Kui raamat on kavandatud suurena, on järelikult ka aines, mida vahendatakse, esiletõstmist väärt.

Elas kord vaesel sõjajärgsel ajal üks väike tüdruk. Ta läks raamatukogusse ja küsis kõige paksemat raamatut – et saaks tükk aega lugeda ega lõpeks liiga ruttu ära. Ja raamatukogutädi tõi talle vanempioneerijuhi käsiraamatu.

Tõeliselt suur

Õnneks on sellest ajast palju muu- tunud ning ilmunud on nii pakse kui ka mitutpidi suure formaadiga laste- ja kogupereraamatuid. Suure raamatuga on asjalik istuda ja astuda – kui seda üldse kanda jaksab. Suure raamatu taha saab lugema koguneda üsna mitmekesi, pere, lasteaiarühma, klassi või sõpruskonnaga. Suure raamatu vaatamine ja lugemine on pidulik sündmus.

Üks selline tõesti suur raamat on ilmunud Avita kirjastuselt. Hakkame uurima! Vaat kus lugu – kaanel polegi pealkirja, vaid narr, kes ahvatleb meid kaant kergitama. Nii leiame pealkirja „Elas kord”, mis aga, nagu igaüks mõistab, pole sugugi ainult pealkiri, vaid lausa jutu algus.

Raamatusse on koondatud suur hulk muinasjutte, kusjuures valik on rõõmustavalt mitmekesine, hõlmates

„Elas kord”.
Koostanud ja saatesõna kirjutanud
Katrín Kalamees.
29,7 x 42, värviline, 180 lk.

rahvajutte eri maailmajagude rahvas- telt. Mitme jutuga on esindatud lähe- mate rahvaste jutuvestjad Zacharias Topelius ja Petras Cvirka. Arvestades seda, kui väsitavalt palju on nüüdseks leida mõne tuntuma autori, nagu J. ja W. Grimm ja H. C. Anderseni juttude versioone, on uue kogumiku koostis värskendav ja pinget pakkuv.

Hea kujundus

Asjasse süvenedes selgub, et väljaande olulisemad motiivid on Avita kirjastu- se kunstnike, kokku 12 illustraatori esitlemine ja kirjastuse 20. tööaasta tähistamine. Kujunduse hea tase ja ettevõtlikkus on Avitale läbi aegade tunnuslikud olnud. Need pole kasu toonud pelgalt kirjastusele endale, vaid ka eesti laste- ja kooliraamatu-

kultuurile üldse, kuna paraku areneb asi ikka just võistluses ning teistel kirjastustel on olnud põhjust Avita töödele ärevaid pilke visata.

Pildimeistrid uudisteose kaante vahel on valdavalt juba meile paljudele vanad tuttavad, palju esinenud ja tun- nustatud, nagu Viive Noor, Piret ja Jüri Mildeberg, Piret Raud, raamatu kujun- daja Catherine Zarip, Anne Linnamägi- Liiva, Regina Lukk-Toomper, Tiina Reinsalu, Kristina Reineller, Juss Piho, Priit Rea. Uusimana tuleb nimetada Kristjan Allikut, kelle karvane ja jõu- line joon mitme romantilise autoriga toredasti kontrasti loob.

Julge ettevõtmine

Miks just sellised jutud? Kui nii küsi- tud, tuli vastuseks, et need on kogu kirjastuserahva käest kogutud pakku- mised: mis lood kellelegi elu jooksul meelde on jäänud ja toredad tundu- nud. Sihilikult jäeti välja liiga levinud lood ja eelistati vähem tuntuid. Tänu suurele lehepinnale, lahedale kujun- dusele ja illustraatorite vaheldumise- le on iga muinasjutt saanud endale eluruumi. Üks ei suru teisele peale. Kujutan ette, millise elevusega lapsed raamatut ümbritsevad. Täiskasvanule meenutab see suurelt ja selgelt, et just iidvanad lood on need, mis annavad meile usku edasi elada ja paremaid lahendusi otsida.

„Elas kord” on julge ja kulukas ette- võtmine. Aga milleks olla arg ja odav?

Ja mis sai sellest tüdrukust, kes tahtis paksu raamatut? Kas vanempio- neerijuht? Ei, hoopis teejuht suurte ja paksude ja igasuguste lasteraamatute maailmas. Ta töötab Eesti lastekirjan- duse keskuses. Kui te sinna lähete, näitab võib-olla just tema ka teile seda uut hästi suurt muinasjuturaamatut.

Pereõhtu Rakvere linna algkoolis

10. novembril avanes Rakvere linna alg- kooli sisehoovis tavatu vaatepilt: pime- duses mänglesid varjud ja tähesära hel- kis kooliõuel.

Rakvere linna algkooli lasteaiaõpe- taja otsustasid anda traditsioonilisele novembris toimuvale pereõhtule pisut teistmoodi tooni.

Pered olid kutsutud õhtupimedusse ja piduriiete asemel oli *dresscode*’iks soe vammus. Nimelt leidsid lasteaiaõpetajad, et põnev oleks ära kasutada seda, mida Eesti sügisõhtu meile n-ö kandikul pakub: pimedust ja vaikust. Peo sõnum oligi hüvastijätt valge ajaga, et öelda tere tulemast pikkadele pimedatele õhtutele.

Lastele, kes polnud varem õhtupime- duses esinenud, oli see igati vapper koge- mus. Nende lauluhääl kõlas tavalisest

natuke vaiksemalt, aga see-eest puhtalt vaikuse taustal.

Peo suurim üllatusmoment oli õpe- tajate esitatud muinasjutt tüdrukust ja laternast, mis lavastati varjuteatri- na. Suure eesriide taga mänglesid mu- nasloo lugemise saatel põnevad figuu- rid. Lihtsate vahenditega saavutati vist kõige müstilisem dramatiseering, mida Rakvere linna algkooli lapsed eales näinud olid. Näidendi lõppedes kinkis „väike tüdruk” kõikidele perekondadele kaasa tulukese. Ehk sai siit alguse mõist- mine, et pimedus ei olegi rusuv ja hirmu- tav, kui oskame ka küünlasära kustudes valgust endas kanda ja seda armastusega teistele jagada.

KERSTI LIIK,
Rakvere linna algkooli lasteaiaõpetaja

Tormi ja tuule kiuste õues varjuteatrit vaatamas.

Foto erakogust

Lapse puhast südant hoides

Sirje Tohver

Põhja-Tallinnas Rukki tänavas 1950. aastatel ehitatud majas asuvat Rukkiräägu lasteaeda on viimased seitse aastat juhtinud Kaja Valdma.

Kuigi tööd leiaks kodu lähedalt Viim- sistki, ei raatsi ta Rukkiräägust mingi hinna eest lahkuda. Nii armsaks on maja ja inimesed saanud. „Mugav ja rahulik kohake. Ei eurointerjöörü ega luksust, kuid hubasust ja inimlikku soojust jätkub siin kõigile. Muide, igas rühmas on klaver,” ütleb Kaja Valdma.

TPeDi koolieelse pedagoogika eriala lõpetanud Kaja Valdma oli Mustamäe lasteaia pedagoog. Kui omad lapsed läksid kooli, tundus emalegi koolielu lasteaia omast palju huvitavam. Nii ta Pelgulinna gümnaasiumi algklassi- õpetajaks läkski. Kümnest õpetaja-aas- tast on Kaja Valdmal kõige paremad mälestused. Kui aga päevakorrale ker- kis õpetajate erialase hariduse nõue, otsustas ta õpitud alale naasta. Läbis lasteaiajuhatajate koolituse ja sai koha Rukkiräägu lasteaias.

Ütleb, et esimestel tööaastatel oli tal kogu aeg hirm, et teeb midagi valesti. Aastatega ebakindlus kadus. „Ma poleks uskunud, et minu praegu- ne töö mulle nii väga meeldima hak- kab. Juhatajana saan laste jaoks roh- kem ära teha, minust sõltub rohkem,” põhjendab ta. „Aga kui saaksin päeva jagada, oleksin hea meelega natuke ka koolis. Tunnen puudust vahetust kon- taktist, energiavahetusest klassiga.”

Juhataja kiindumust oma töösse ei kahanda seegi, et õhtul kodus on raske end päevaprobleemidest välja lülitada.

Kaja Valdma:
„Hingetoit on lapseas äärmiselt oluline.”
Autori foto

„Mõte läheb raamatupidamisaruande- le. Muretsen, kas tuleme rahaga välja, hinnad ju tõusid.” Õnneks ei ole laste- aed tundnud majanduskitsikust, kõik arved on makstud. Mänguasjadeks ja hädavajalikuks remondiks on raha jät- kunud.

Lapse tasakaal on habras

Rukkiräägu lasteaia moto on „Lapse puhas süda peab saama hoitud”. Kaja Valdma sõnul peitub selles lauses väga palju. „Puhast südant rikkuda on kerge, sest lapse tasakaal on habras. Meil, täiskasvanutel, on suur vastutus, et seda ei juhtuks.”

Rukkiräägu lasteaed väärtustab loo- vust. Juba 2001. aastal tehti sellest

eesmärgist lähtuvalt ümber õppekava. Süvendatud tähelepanu on eelkõige emakeeleõpetusel ja käelisel tegevus- sel. Kõne arendamisel võetakse appi lastekirjandus. „Kas laps, kes lapsepõl- ves ei ole kuulnud muinasjutte, loeb täiskasvanuna Shakespeare’i?” küsib Kaja Valdma. „Kujutelmad, mis ette- lugemist kuulates või ise lugedes teki- vad, arendavad tundeerkust ja meeli kordades enam kui mis tahes tele- saade või arvutimäng, sest laps loob need ise.” Juhataja tõi lasteaeda O. Wilde’i muinasjutud. Kartus, et need on väikestele liiga keerulised, osutus alusetuks. „O. Wilde viib tänapäeva lapse justkui teistsugusesse maailma, õpetab tajuma headust ja kurjust, elu selle eripalgelisuses.”

Käesoleval õppeaastal keskendub vanema rühma tegevus igal nädalal ühele muinasjutule. Kõigepealt loeb kasvataja selle ette, siis vesteldakse sel teemal, joonistatakse ja meisterda- takse tegelasi, vahel tehakse ka väike etendus või rollimäng.

Eelmisel aastal olid tähelepanu keskmes rahvajutud. „Uurisime ja joo- nistasime eesti rahva mustreid, vaat- asime sümbolika leksikonist järe- le, mida kõik need kaheksakannad tähendavad. See oli huvitav maailm.”

Under, Alver ja Kareva

„Et lastel põnevam oleks, täiendasime õppekava lastekirjanduse valikut, sh ka luule osa. Kui lasteaedades käia, kuuleb kogu aeg ühtesid ja samu luuletusi. Miks peab ainult kiisudest ja kutsudest lugema? Meie ei piirdu- nud traditsiooniliste lasteluuletuste- ga. Lapsi saab panna kaasa elama ka Marie Underile, Betti Alverile ja Doris Karevale. Tuleb vaid teha õige valik, meelestada lapsi kuulama ja kuuldut tajuma. Vahel ongi tajumine olulisem

kui mõistmine. Mõista jõuab ka hil- jem. Lapsed tajuvad väärt luulet oma erksate meeltega väga hästi. See puu- dutab neid ka siis, kui nad luuletuse sisust päriselt aru ei saagi. Sõnalise vormi taga on ju alati ka see seleta- matu „miski”, mis heale luuletusele tema helina ja kütkestavuse annabki. Tundetaju, puudutus, kas või hetkeks- ki hinge pugev soe õnnetunne, valu või nukrus. Aga just tunded aitavad inimesel vaimselt areneda.”

Kaja Valdma leiab, et inimene oskab laia maailma ahvatlustele pare- mini vastu seista, kui on saanud lap- sepõlves oma tunneteskaalale tugeva aluse. Kui seda pole, võib juhtuda, et noor inimene ei leia elus sihti ega hin- gepidet. „Hingetoit kas hea sõnana, loovust äratava raamatuna, koos män- gitud mängu või loovtegevusena on lapseas äärmiselt oluline. Olen mõel- nud, et ehk peakski intellektuaalne pool jääma koolile. Tänapäeva lastel on tihti suhtlemisprobleeme. Võib- olla just seetõttu, et nende emotsio- naalsed oskused on eelkoolieas aren- damata jäänud?”

MÄNG

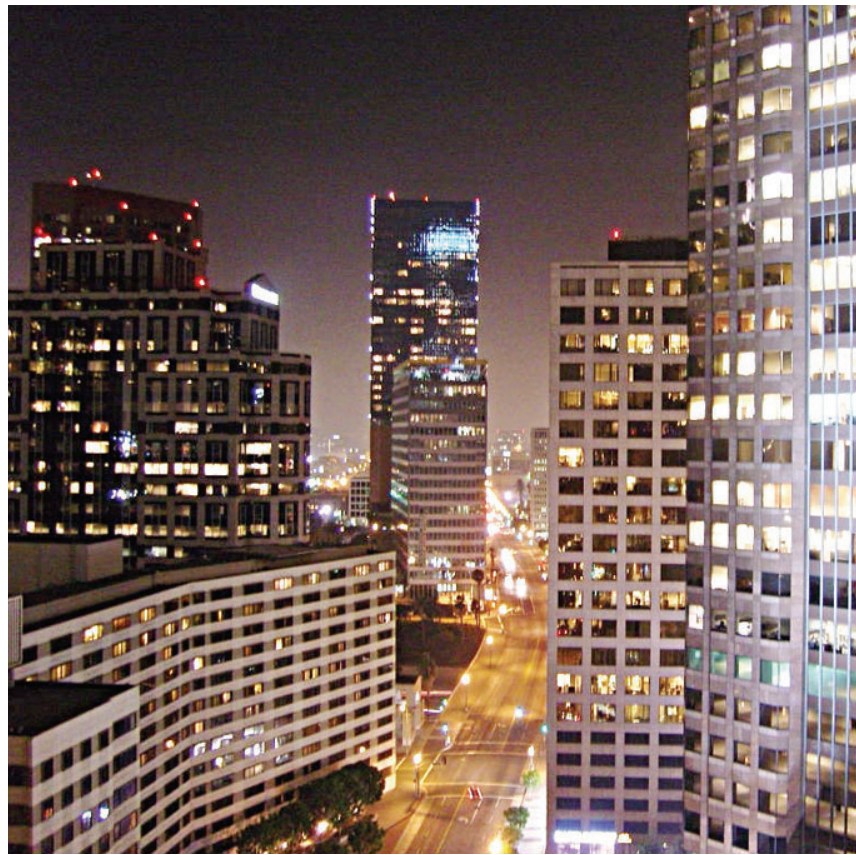
Nõiamajake

Õpetaja joonistab tahvlile jalgadel seis- va nõiamajakese. Räägib, et selles maja- keses elab salapärane nõid, kes avab ukse ainult õige arvu koputuste peale. Nii palju kui õpetaja öeldud sõnas on häälikuid, nii mitu korda tuleb uksele koputada. Siin saab kasutada ka kava- lust, öeldes näiteks pikkade ja ülipikka- de häälikutega sõnu. Sõnas „nõiamoor” on näiteks 8 tähte, aga 7 häälikut. Lapselt võib ka küsida, kui palju on tähti ja kui palju häälikuid.

Kui tahvli ette tulija koputab vastu nõiamaja ust õige arv kordi, võib ta kaaslastele öelda, mida või keda ta majakeses nägi. Järgmine tahvli ette tulija koputab uksele juba selles uues öeldud sõnas olevatele häälikutele vas- taval. Laste fantaasia nõiamajas ela- vate olendite ja seal leiduvate asjade kohta on väga elav.

Teinekord võib joonistada printses- si lossi, koletise koopa vms, peaasi et oleks ukseke, millele koputada. Mäng arendab fantaasiat ja õpetab tajuma häälikupikkusi.

Kaja Valdma,
Rukkiräägu lasteaia juhataja

Los Angelese kesklinn.

Kadriliis Speek on Los Angelese eesti kooli õpetaja ja California ülikooli üliõpilane.

Fotod erakogust

Ameerikasse õppima ja õpetama

Sirje Tohver

Kadriliis Speek õppis pärast Tartu Descartes'i lütseumi lõpetamist kolm aastat Tallinna ülikoolis prantsuse keelt. Nüüd on ta juba kuus aastat Ameerikas elanud.

Mis viis teid teisele poole maakera?

„Ameerikasse tulin inglise ja hispaania keelt õppima ja maailma avastama.”

Kuidas Ameerika avastamine läks?

„Ameerika kogu selle multikultuur-suses olen avastanud tasapisi. Esimene aasta oli kõige raskem. Ei olnud kerge Ameerika ühiskonda sulanduda, kohaneda teistsuguste inimeste, kultuuride, keelte, kommete ja toitudega, kohalikku eluolu lahti mõtestada, siinsete inimeste röömudele ja muredele kaasa elada. Ikka võrdlesin ja mõtsin kõiki ja kõike koduste standarditega. Mõtlesin, et pean aasta vastu ja siis tulen Eestisse tagasi – koduigatsus oli suur.

Olen Ameerikas olnud kuus aastat, aga ikka ja jälle leian midagi uut ja huvitavat. Mulle meeldib, et inimesed siin on puhtsüdamlikud, julgevad ennast vabalt väljendada, suhtuvad erinevustesse sallivalt. On sellised mõnused, neuroosivabad, ehtsad ja vahetud, sõbralikud ja abivalmid. Vahel häirib mõningate inimeste teadmatus sellest, mis toimub Ameerikast väljaspool.”

Rääkige lähemalt Los Angelese eesti koolist?

„Sinna kutsus mu hea perekonnatuttav, koolijuhataja Karin Nukk.

Los Angelese eesti täienduskool asutati 1950. aastal eesti koguduse juurde. Kui valmis Los Angelese Eesti Maja, kolis kool sinna. Õpilaste arv on kõikunud. Alustati ainult viiega, 1960. aastail oli ligikaudu 30 õpilast. Aastatega on see arv kahanenud. Lapsi on praegu 8–10.

Eesti koolis on tunnid kaks korda kuus laupäeviti. Põhiliselt õpetatakse eesti keelt ja kultuuri, aga ka usuõpetust. Toimuvad laulu- ja tantsutunnid. Viimasel ajal on palju abi olnud

Eestist tulnud noortest, kes õpetajate või lapsevanemadena kaasa loövad.”

Milline on õpilaste keeleoskus?

„Alguses õpetasin eesti keelt kahele lapsele, kes ainult inglise keelt oskasid. See oli väljakutse. Hiljem olen õpetanud kolmanda põlvkonna lapsi, kelle keeleoskuse tase on tänu vanemate järjepidevusele imetlemisväärselt hea. Minu klassis on ainult kolm õpilast – 11-, 9- ja 6-aastane –, kes saavad peaaegu kõigest aru. Pean ainult üksikuid sõnu seletama. On veel üks klass, kus on kolm nooremata poissi, kelle keeleoskuse tase suuresti erineb. Olen püüdnud panna rõhku suulisele eneseväljendusoskusele. Julgustan õpilasi rääkima ja küsima, ükskõik, kuidas see välja kukub. Ma ei pahanda nendega ega paranda iga väikest viga, et nad ei häbeneks rääkida. Samuti püüan selgitada, et tore on osata vähemalt kaht keelt ja selle üle on põhjust uhke olla.

Olen õpetanud eesti keelt ka täiskasvanute rühmale. Mõned siin sündinud teise põlvkonna eestlased on pöördunud tagasi oma juurte juurde ning soovivad eesti keelt õppida. Eesti keele võõrkeelena õpetamine on samuti huvitav kogemus.”

Kuidas näeb välja tavaline koolipäev?

„Koolipäev algab kisa, kära ja saginaga õuel. Saabunud lapsed hakkavad kohe hoovil mängima. Lapsevanemad röömustavad üksteise nägemise üle. Päeva alustab usuõpetuse tunniga koguduse õpetaja Jüri Pallo. Seejärel helistab koolijuhataja Karin Nukk kella esimesse keeletundi. Pärast vahetunde on laulu- ja rahvatantsutund ning lõuna, pärast lõunat veel üks eesti keele tund.”

Kuidas õpilased end tunnis üleva peavad?

„Vanemad on oma lapsi nii hästi kasvatanud, et õpetaja ei pea tunnis korda looma – käitumine on ülihea. Mõnikord nad siiski haigutavad. Õpetaja on autoriteet, kuid õpilaste

arvamused on samuti respektieritud.”

Mida lapsed vahetunnis teevad?

„Vaba aeg kulub mängimisele ja jooksmisele kooliõuel. Vahel viskan nendega koos lapergust Ameerika jalgpalli.”

Kust eesti keele õpetaja õppe-materjale saab?

„Olen leidnud palju huvitavat materjali Miksikesest. Õppekava olen ise ajapikku kokku pannud. Metoodika on täiesti erinev. Kohtun ju oma õpilastega harva ja keele on nad omandanud ainult vanematega suheldes. Õdede-vendadega räägivad juba inglise keeles. Ameerika standardite järgi peab õpetaja olema ka *entertainer*, meelelahutaja, muidu hakkab lastel igav. Olen näidanud-mänginud löike eesti lastesaadetest ja -lauludest. Kasutan eesti keele õpikuid, osa neist on väga ammu, osa alles hiljuti välja antud. Eesti haridusministeerium on olnud päris osavõtlik, mind õppematerjalidega toetanud ja igasuguseid raamatuid saatnud. Tänu!”

Mida teete põhitööna?

„Olen töötanud asutustes eri sihtgruppidega. Viimati töötasin peamiselt hispaaniakeelsele rahvale mõeldud psühholoogilise nõustamise programmis. Praegu olen California ülikooli (California State University, Los Angeles – Cal State LA) sotsiaaltöö magistriprogrammi üliõpilane. Minu põhieriala on nõustamine vaimse tervise alal. Ülikool kuulub California riigiülikoolide võrku ja on olnud 50 aastat oma kõrgete akadeemiliste standardite ja saavutustega tunnustatud õppeasutus nii Ameerikas kui ka välismaal. Õpin seal tänu stipendiumile. Cal State LA on üks rahvuselt ja kultuurilt mitmekesisemaid õppeasutusi. Haridus on seal kättesaadavam kui eraülikoolides UCLA (University of California in Los Angeles) või USC (University of Southern California).”

Valdate hispaania keelt. Miks õppisite just seda?

„Hispaania keele õppisin ära kohalikega suheldes. Täpselt samamoodi, nagu Eestis omandasin vene keele. Kui on igapäevane vajadus keelt osata, õpib kõige kiiremini inimestega rääkides. Minu põhimõte on, et pean julgema jututeema üles võtta – nii tekib enesekindlus. Ei tohi häbeneda ega põdeda, et teed vigu. Alles seejärel tuleb grammatika.”

Mida tahaksite veel õppida?

„Võib-olla midagi ärijuhtimise või majandusega seotut.”

Kui palju on olnud mahti ringi rännata?

„Olen põhiliselt Californias ringi rännanud. Samuti Grand Canyonis, New Yorgis ja Las Vegases. Ameerika on suur ja otsatu. Maastikud, vaated ja loodus on võimsalt kaunid. Siin tunned ennast väiksena. Tundub, et keskkonda on raske oma kontrolli all hoida, olgu siis autoga sõites või ringi jalutades. Suured kiirused ja vahemaad, erinev mõõtesüsteem, võõras keel ja kombed. Linnast väljas kõrbes lööb kevadel öitsele hiigelsuur mooniväli. Kuni silmapiirini on kõik kaetud oranžide õitega.

Ameerika ajalugu on huvitav. Muuseumid jutustavad, kuidas inimesed Metsiku Lääne alistasid ja esimesed misjonid, külad, linnad rajasid. Kuidas eri inimgrupid oma identiteeti ja kultuuri säilitasid, kuidas nad massiga kokku sulasid, kuidas värvilisi rasse diskrimineeriti ja alla suruti.

Grand Canyonis tekib õõvatunne, kui vaatad otsatusse uuristatud sügavikku. Nagu oleksid maailma äärel. Terve värvigamma on esindatud. Nahkhiired tiirutavad ümberingi.

Las Vegas on lihtsalt lõbus vaba aja veetmise koht. Seal saab sõpradega pidutseda, kitsilikku luksust nautida ja siis tagasi suurde linna pörutada.

New York on palju euroopalikum, tsiviliseeritum ja väljapeetum. Tänavapildis liiguvad kaks reguleeritud inimjõge vastassuundades. Naerugri-massid. Eestlasel on kergem idakalda ameeriklastega haakuda ja vestlust arendada.”

Neil, kes pole Los Angeleses käinud, on sellest linnast ainult filmide põhjal saadud glamurne pilt. Kuivõrd see tõele vastab?

„Glamuurist on asi kaugel. Filmi-dega võrreldes on vahe suur. Siinset argielu peab ise nägema. Töö on mind viinud elurajoonidesse, kus paljud hiljuti saabunud immigrandid elavad tingimustes, mille kõrval hruštšovka on luksus. Tundub, et enamik maju on odavamalt ja kiiremini püsti loodud kui Eestis. Soe kliima ikkagi. Moes on lammutada ja uus ehitada.

Arhitektuur on mitmekesine, nii võimas kui ka väeti. Pilvelõhkujatest ja eravilladest vanade savist ehitatud misjonitüüpi elamuteni.”

Kas olete sattunud nägema mõnda filmivõtet?

„Olen näinud paari filmivõtet siin ja seal. Kahjuks ei mäleta, mis nimega staare nägin. Ükskord käisin telesarja „Sõbrad” võtetel. Rohkem pole filmistaare kohanud. Võimalus kuulsusi tänaval näha on väga väike. Kui, siis võib-olla kuskil kallites ostukeskustes.”

Milline on kohalik kliima?

„Los Angeleses pole suuri ilmapuutusi ja aastaajad vahelduvad siin märkamatult. Sügisel ei lange lehti ja talvel ei saja lund. Praegu on ajaloo kõige soojem november. Päike kõrvetab ja ümber linna lõõmavad suured tulekahjud. Auto oli hommikul tuhakorraga kaetud. Kui kassi silitasin, said käed tuhaseks. Tuul on kõva, kannab suitsuhaisu ja tuhka.

Mais ja juunis öitseb suur jacaranda, röömsat lilla värvi üsna levinud puu. Kui öied langevad, on terve ilm kaetud nagu lilla vatitekiga. Suve algul on hommikud udused ja külmad. Merelt saabuv niiske hall vammus – *the marine layer* – katab kogu linna. Keskpäevaks põletab päike ilma jälle selgeks. Detsembris saabub petukevad – *false spring*. Roosid ja kameeliad loövad teist korda öitsele, õhk on värske ja karge.

Jaanuar, veebruar ja märts on vihmade ja tormide aeg. Siis sajab nagu oavarrest. Tuleb ette väikseid üleujutusi ja maalihkeid. Ükskord haaras tänaval tekkinud jõgi enda haardesse plastikust prügikonteinerid, viies neid otsustavalt ookeani poole.”

Kas olete mõelnud ka Eestisse tagasitulekule?

„Jah, ma mõtlen veel sellele.”

Tugiliisu toetab vaimupuudega laste vanemaid

Ülo Tikk

MTÜ Erivajadustega Inimeste Toetusühing (EIT) Tugiliisu pakub raske ja sügava vaimupuudega lastele nii laupäevast lapsehoiu kui ka laagreid koolivaheajaks. Töö käib pisikeses päevinäinud hoovimajas Tatari tänav 12.

Algus ulatub kümne aasta taha, mil Tallinna puudega laste vanemad linnale kurtsid, et neil pole kohta, kuhu laps koolivaheajal jätta, kui vanemad tööl peavad olema. Eesti vaimupuudega inimeste tugiliit hakkas siis lastele laagreid korraldama.

EIT Tugiliisu juhatuse liige Ingrid Leppik kinnitab, et nende töö sujub kenasti tänu koostööle Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuametiga. Kirjutatakse projekte ja kaastakse linna asutusi koostööpartneriteks.

Päevahoid ja laagrid

Eriti populaarsed on koolivaheajade lastelaagrid, klientideks põhiliselt erikoolides õppivad raske ja sügava vaimupuudega lapsed.

„On autiste, hüperaktiivseid ja liitpuudega noorukeid, kes liiguvad ratastoolis. Vanus kõigub 7–21 aastani, kusjuures ka üle 20-aastased võivad olla väga lapsemeelsed. Laagri ajal on lastel invatransport Tatari tänavasse linna poolt, lapsevanema osalus on sada krooni päevas, mis sisaldab toitlustamist kolm korda päevas.”

Lapsehoiu teenust pakutakse laupäeviti kella 10–20. Sel päeval peab vanem lapse ise kohale tooma. Ka laupäeviti toitlustatakse lapsi kolm korda päevas ja võimaldatakse soovijatele pärastlõunane uinak.

„Püüame lastele pakkuda võimalikult vaheldusrikast ja arendavat tegevust. Hommikupoolikuti käime jalutamasa, kaasas on ka ratastoolilapsed. Endisel lastestaadionil saame korvpalli mängida, veel kasutame Lauteri tänav mänguväljakut. Lastele meeldib ka poes käia ja lihtsalt jalutada.”

Pärastlõuna kulub arendavale tegevusele: joonistatakse, poistele meeldivad tohutult näpuvärvid, meelsasti sätitakse puslesid kokku, mõni vaatab telekat või laseb endale raamatut ette lugeda. Huvi pakub arvutiklass. „Päev peab olema vaheldusrikas ja lõbus, et laps tahaks ka järgmisel laupäeval meile tulla,” kinnitab Ingrid Leppik.

Abilisi jätkub

Kõige olulisem koostööpartner on Tallinna linn, kellega sõlmitakse projektipõhiseid lepinguid. Leppik on kirjutanud toetamise palvekirju ka linna asutustele ja ettevõtetele.

Tugiliisu töötajad on kasutanud ka isiklikke tutvusi. „Kord nädalas käivad meie lapsed maneežis. Kes ratsutab, kes vaatab hobuseid eemalt, aga hipoteraapia päev on kahtlemata laste lemmik. Kenad noored inimesed, kes meile seda teenust pakuvad, ongi leitud tuttavate kaudu. Hobuteraapia tulemused on fantastilised. Mõni poiss, kelle kohta vanemad ütlesid, et ta lausa kardab hobuseid, vaatas suuri loomi esialgu kaugel, aga nüüd püsib juba hobuse seljas ja kallistab teda ennastunustavalt.

Hea koostööpartner on Riki-Tiki mängumaa. Selle lahkend perenaised on alati nõus meie lastele tasuta mänguluba andma. Pöördusime nende poole kirjaliku palvega ja saime vastuse: tulge ja mängige. Lastel tuju taevani! McDonaldsilt on iga laagri lõpus mänguasjadega lasteine. Floreas Ees-

Ingrid Leppiku sõnul on nende kõige olulisem koostööpartner Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuosakond.

tilt oleme pidulikeks sündmusteks saanud sadu roose ja kauneid kimpe. Farmi piimatooted tuuakse laste sünnipäevalaule otse Rakverest. Inimesed toetavad abi vajavaid lapsi meelsasti. AS ESPAK on Tugiliisu vana hoone remontimiseks andnud remondivahendeid ja hea sõnaga juhendeidki juurde pakkunud. Peab leidma firmas üles selle inimese, kellel süda õigel kohal,” selgitab sponsorite ja koostööpartnerite leidmist Ingrid Leppik.

Kust leida kasvatajaid?

Leppiku sõnul on nende endi töötajad rakkas nii laupäevahoius kui ka laagrites. Laagrikasvatavate on sõlale jäänud tublid professionaalid, kes tunnevad tööd ega hinda ennast üle. Laupäevased päevahoiu kasvatavad on enamasti läbinud lapsehoiukoolituse Tallinna pedagoogilise seminari juures. Vahel käivad abiks ka ülikoolide sotsiaaltöö praktikandid ning abikasvatavateks vabatahtlikud.

„Abikasvatavatenal löövad meil kaasa kaks noort meest, kes läbivad sotsiaaltööd tehes alternatiivset ajateenistust. Teevad majas ära kõik meestetööd ja on poistele eeskujuks. Meil on hüperaktiivseid lapsi, kel peab

Kord nädalas käivad Tugiliisu lapsed maneežis. Kes ratsutab, kes vaatab hobuseid eemalt, aga hipoteraapia päev on kahtlemata laste lemmik. Hobuteraapia tulemused on fantastilised.

Fotod: RAIVO JUURAK ja Tugiliisu arhiiv

Tugiliisu töö käib pisikeses päevinäinud hoovimajas Tatari tänav 12.

Sügisese koolivaheajal külastas Tallinna USA sõjalaev ja Ameerika mandri madrused pakkusid end vabatahtlikult päevinäinud Tatari tänavaja putitama. Meremeeste jõul sai arvutiklassis tapeet seina ja põrand värvitud.

Tarvastu gümnaasiumi õpetaja Aive Kaldra on juba kümme aastat töötanud kasvatajana Tugiliisu suvelaagris ning pole seni hätta jäänud.

„Mul oli varasem kogemusi: kui 1985. aastal lõpetasin algklassiõpetajana Tallinna pedagoogilise seminari, suunati mind Tuhalaane abikooli kerge vaimupuudega lapsi õpetama. Sattusin kohe kahe jalaga elu keskele, aga head kolleegid toetasid.

Teise kogemuse sain oma perest – minu õel sündis ajukahjustusega poeg. See viis mind erivajadustega laste keskkonda ja sealtkaudu kutsutigi mind Tugiliisu suvelaagritesse.

Aastatega olen harjunud. Kui tulid, olid lapsed lasteaiaas, nüüd on juba noormehed. Tunnen neid läbi-lõhki ja nemad teavad minu nõudmis. Igal aastal on tulnud vast paar-kolm uut nägu. Lapsed on tänulikud, kui nende-

ga tegeldakse. Mina omakorda imetlen nende arengut. Oli mul alguses väike poiss, kes suhtles vaid enda leiutatud viipekeeles. Lisaks oli nii hüperaktiivne, et ei suutnud minutitki paigal püsida, tormas üle teiste. Praegu on 14-aastane soliidne noormees, kes suudab ennast sõnadega väljendada, mis sellest, et aeglaselt, oskab kirjutada ja püsib tunde arvuti taga paigal.

Üks poiss kartis nii kõrgust, et isegi kolmas trepiaste oli talle tõsine proovikivi. Aga hobused meeldisid nii hirmsasti, et laskis end looma selga tõsta. Oli seal hirmust kõhuli, sest istudes oleks veel kõrgemal olnud. Juba teisel suvel ratsutas aga sirgelt nagu prints. Või ratastoolilapsed, keda pead hooliga jälgima, et nad toolist välja ei kalduks. Nemad sõidavad hobusel alguses treeneri süles, aga juba mõne aja pärast jääb vahe treeneriga suuremaks, sest lihased on tugevamaks muutunud. Muidugi mõjub hipoteraapia lastele erinevalt.

Tavakooliski on järjest rohkem lapsi, kes vajavad järeleaitamist, parandusõpet või lihtsustatud õppekava. Laagrikogemus aitab meeles hoida, et kõik lapsed pole ühesuguste võimetega. Pead tööd diferentseerima. Hindan Tugiliisu kogemust kõrgelt.”

ÕNNITLEME

85

Lydia Sirel,
Valga gümnaasiumi
endine kauaaegne õpetaja.

75

Vikki Pennonen,
Valga gümnaasiumi
kauaaegne õpetaja.

70

Uko Alber,
EMA merekooli õpetaja.
Aide Uustamm,
Lõpe põhikooli õpetaja.

60

Mare Tuur,
Tallinna Loitsu lasteaia õpetaja.

55

Marjam Kalmus,
Haljala gümnaasiumi ringijuht.
Tatjana Romanova,
Haapsalu Tarekese lasteaia õpetaja.

Jüri Tikan

Vidruka kooli õpetaja.

50

Monika-Heldi Gustavson,
Sõmeru Pääsusilma lasteaia
juhataja asetäitja
õppe-kasvatustöö alal.

Frieda Siirak,

Torma Linnutaja lasteaia õpetaja.

Keila haridusel täitub 317 aastat

Sel nädalal tähistab Keila algkool oma 30. aastapäeva ja Keila gümnaasium kahte tähtpäeva: 317 aastat tagasi hakati Keilas lastele haridust andma ning 141 aastat möödub valla esimese kooli sünnist.

Tähtpäevade puhul toimuvad mõlemas koolis aktused ja meele peetakse tööjuubeleid tähistavaid õpetajaid.

Teisipäeval Keila gümnaasiumi sünnipäeva auks peetud aktusel said teenetemärgi 30 aastat koolis töötanud keemiaõpetaja Einard Mändla ja vene keele õpetaja Galina Zukova ning kümneaastase staažiga matemaatikaõpetaja Maret Rinne ja direktori kohusetäitja Marika Ivandi. Tänasel Keila algkooli aktusel tunnustatakse 20 aastat koolis klassiõpetajana töötanud Urve Leomari. Piduliku sündmuse puhul annab algkool välja oma koduloo töövihiku.

Traditsioonikohaselt kingib iga klass koolile ühe raamatu. Aastatega sünnipäevadeks saadud raamatuid hoitakse raamatukogudes.

Keila hariduselu alguseks võib pidada aastat 1691, mil esimene Keila köster-koolmeister Elias Packel hakkas köstrimajas lastele kirjatarkust, katekismust ja kirikulaule õpetama. Aastal 1867 asutas Kustas Ampel Valkse külla esimese vallakooli. Keila algkooli sünniaastaks peetakse aastat 1978, mil algklassid Keila 1. keskkoolist eraldusid.

HELIN VAHER,
Keila hariduse sihtasutuse
kommunikatsioonijuht

Istanbul võõrustas Sindi õpetajaid

8.–12. novembrini Comeniuse Euroopa elukestva õppe programmi raames Istanbuli külastanud Sindi gümnaasiumi õpetajaile jäid enim meelde linna euroopalik õhkkond, istanbullaste külalislahkus ja sealse koolisüsteemi erinevus meie omast.

Projekti eesmärk on tutvuda kahe aasta jooksul Müncheni, Sindi, Istanbuli ning Londoni põhikooliõpilaste koostöö käigus üksteise kultuuri ja tavadega. Esimene kohtumine leidis aset Istanbulis, kus kolme riigi õpetajad põgusalt sealse koolieluga tutvusid, panid paika põhieesmärgid, leppisid kokku projekti ajakava ja tööülesanded ning kohtusid õpetajateõpilastega.

Kui jätta kõrvale lõunamaine komme kliente tänaval valjuhäälselt oma äridesse-sõõgikohtadesse meelitada, on Istanbul väga euroopalik. Heledapäiseid inimesi kohtab pea sama sagedasti kui tumedapäiseid, vaid üksikud naised kannavad araabiapäraseid rõivaid. Türgi üks probleeme on, et islamiäärmuslased tahavad viia riigi tagasi minevikku, arvates, et moslemiks olemine tähendab äärmusarablasteks olemist. Koolis tüdrukud peakatet ei kanna, kõigile on kohustuslik hallikassinine koolivorm.

Istanbuli ka kogu Türgi põhiprobleem on rahvastiku kiire juurdekasv (1,2% aastas). Näiteks Istanbuli äärelinna Beylikdüzü Haydar Aslan İlköğretim 8-klassilises koolis on 53 õpetajat ja õpib 1400 õpilast. Selles 110 000 elanikuga väikelinnas on kokku 20 põhikooli. Igas klassis on vähemalt 40 õpilast, poisid-tüdrukud läbiseigi. Kooli minnakse kuueaastaselt, kool lõpeb 8. klassiga.

Meie õpetajad tundsid huvi, kuidas on lahendatud suitsetamise ja õpiraskustega õpilaste probleem. Inglise keele õpetaja Nihal Atuntas vastas, et suitsetamine kooli territooriumil on rangelt keelatud – vahelejäämise korral maksab kop-saka trahvisumma kooli direktor, sest õpilane on usaldatud tema hoole alla. Direktor on ka see, kes õpilast karistab. Istumajäämist peaaegu ei kohta, sest see nõuab suurt paberitööd, lisaks vastutab hinde eest õpetaja. Kahelist õpilast tuleb järele aidata oma vabast ajast, mistõttu kahtesid peaaegu ei pandagi. Kui haridustee kellelgi pooleli jääb, saab ta eksamid sooritada avatud koolis, kasutades õpiabi, mida pakub 4. telekanal.

Arvuteid ei ole klassis ega õpetajate toas. See-eest on õpetajal värviline klassipäevik, kus iga õpilase nime kõrval tema foto ja andmed. Tualetid sarnanevad meie bussijaamades 80-ndate algul ülekaalus olnutega, kus keraamiline auk põrandas, voolik pesemiseks kõrval, paber peab igäühel endal kaasas olema.

Koolitund kestab 40 minutit, koolipäev algab kell 9 ning lõppeb 15 paiku. Õpetajaamet on au sees, õpetaja kesk-

Sindi gümnaasiumi õpetajad Istanbulis: projektid on kasulikud silmaringi laiendamiseks, ingliskeelne koostöö arendab ka keeleoskust.
Foto erakogust

mine töötasu Eesti keskmisest kõrgem (20 tunniga nädalas teenib meie rahas 12 000 krooni). Riigikassast tuleb vaid palgaraha, ülejäänu (vee, elektri, õpikud jne) maksavad õpilaste vanemad.

Et kooli sattusime Türgi suurkuju Atatürki surmapäeval, 10. novembril, hämmastas kõiki mälestusaktus. Atatürki peavad türklased kalliks ennekõike oma südames, sest tänu temale on Türgis kasutusel ladina tähestik, ülekaalus euroopalikud väärtused ja naistel võrreldes teiste islamimaade naistega suur vabadus.

Võõrustajatest õpilased olid uurinud külaliste riigi geograafiat, kombeid ja ajalugu. Koolisöökklas oli kaetud pidulaud, pakuti Türgi teed, kohvi ja kodus valmistatud roogasid. Kui Sindi õpetajad muretsevad, et meie laste silmaring on ahas ja võimalused Sindis seda arendada väiksemad kui suurlinnades, siis sealse põhikooli lastele olime esimesed välismaalased, keda oma silmaga nähti. Sellised projektid ongi ennekõike kasulikud silmaringi laiendamiseks. Inglisekeelne koostöö arendab ka keeleoskust.

Järgmine kokkusaamine on 31. jaanuarist 4. veebruarini Sindi gümnaasiumis.

KERSTI JÜRGENSON,
Sindi gümnaasiumi emakeeleõpetaja

Kolmas romaan hüüumärgiga pealkirjas

Hüüumärgiga pealkirjas on varustatud Helga Nõu „Pea suul” (1983, esmatrükk Eestis 1994), mis kõneleb sümpaatsest eestlasest koolipoisist Rootsis, populaarne noorsooromaan „Tõmba uttu!” (esmatrükk Eestis 2001) ja kirjaniku uusim raamat „Appi!”.

Vastses romaanis kirjeldab autor kiiresti arenevaid sündmusi tänapäeva Eestis. Õde-venda, 16-aastane Maili ja 17-aastane Juss satuvad ootamatult sündmuste keerisesse, mis paiskab segi nende senise rutiinsevõitu koolinoore elu.

Kõikvõimalike keerukate probleemidega kokku puutudes tahaksid Maili ja Juss aeg-ajalt appi hüüda. Nii peab hüüatama lugejagi, kes kaasatundmisega jälgib nende kihutamisi meie tänapäeva „Ameerika mägedel”. Sel sõidukil, olgu

elus või romaanis, puuduvad nii hädapidurid kui ka väljahüppamisvõimalus.

Politseinikud toovad peategelastele traagilise uudise: nende Šveitsi suusapuhkusele sõitnud vanemad on lumelaviini all hukkunud. Perepoe Juss otsustab kohale sõita, et selgust saada. Liiga väike rahavaru sunnib teda tarbetuid haake tegema ja Taanis varastatakse ta puupaljaks. Varsti selgub, et kodumaale toimetatud vanemate põrmudest pole üks nende ema, vaid tundmatu sakslanna oma. See seik on võimaldanud autoril teha lühiekskursi kunagisse SDV-sse.

Ootamatult selgub, et Jussi ja Maili ema on siiski elus, kuid rängalt viga saanud. Et surma saanud pereisa Sven Palder oli Jussi kasuisa, kasvab noormehe soov oma lihane isa üles leida. See pole aga kerge ettevõtmine.

Peategelaste iga, vastavalt 16 ja 17 aastat, on aeg, mil otsitakse armastust.

	USA filmi– staar	La Järv Detailide ühendusviis	Läti kirjanik Noot	End. Pales– tiina poliitik Tantsija– koreograaf	↓	Koorijuht	Pedagoog ja koolikirjanik (19.saj.) Laisik	Kaks–	Ants Edel
	Olev Subbi					...hope		Saar	Spordivahend Vanem
Soome vutiklubi					◯				
Pill					◯				
Pill					◯				
On–ingl.k.					◯				
End. Hisp. partei					◯				
Endisaegne sõidulauto					◯				
Pill					◯				
ETV saade					◯				
1051.					◯				
Linn Itaalias					◯				
Ajakirjanik (19. saj.)					◯				
...tuli (karjas)					◯				
Orv					◯				
Jaapani kirjanik					◯				
Keem. el. 76 Küla Pala– muse vallas End.kombinaat					◯				
Biitl					◯				
Saar					◯				

Õde Maili maadleb sügavate tunnetega, tema armastatu egoistlik käitumine viib neiu enesetapukatseni. Veel suuremad katsumused seisavad Mailil aga ees.

Helga Nõu ei jäta sellegi romaani lehekülgedele toomata oma teostele omast müstikakildu: üks ingel läheb tiibade lehvides paari tegelase silme eest mööda, nemad näevad ilmutust vägagi selgelt, ülejäänuil tekib teatavaid kahtlusi.

Ikka noorusliku loomistahtega staažika kirjaniku, kolmekordse ema ja paljukordse vanaema, kes pensionile jäämise ni töötab õpetajana, uut romaani tasub lugeda.

ARVI LEOSK,
pensionil koolimees

Kuressaare ametikooli tuli kaks auhinda

Sihtasutus Archimedes kuulutas välja Leonardo da Vinci kajastustekonkursi tulemused, Kuressaare ametikooli tuli kaks auhinda neljast.

Praktikalugude konkursil sai praeguseks juba ametikooli lõpetanud Maarja Mirov teise koha. Lapsehoolduse eriala õppinud Maarja oli 2007. aasta kevadel kolm nädalat Austrias Viinis praktikal. Žürii hindas Maarja töö põhjalikkust, soojust ning head keeletaset.

Esseekonkursi peapreemia sai ametikooli õppealajuhataja Viuu Kose („Šoti-maalt leitud kullaterad”).

TAAVI TUISK,
Kuressaare ametikooli teabejuht

TEISTEST LEHTEDEST

TARTU POSTIMEES

Et koolides on vahetunnis lõõgastusvõimalusi vähe, algatas Tartu tervishoiuosakond kolm aastat tagasi võistluse „Aktiivne vahetund”. Sel aastal esitasid oma projektid kaheksa kooli. Sama palju oli osalejaid mullu.

Kõik kolm aastat on projektis osalenud Kroonuaia kool ning saanud igal aastal ka rahaauhinna. Mullu osteti lauatennise- ja koroonalauad, tänavu soovivad poisid poksikotti või lauajalgpalli.

Tervishoiuosakonna juhataja Sirje Kree arvates võiks tänavusega võistlus lõppeda. Iga asi ammendub ja otsa lõpevad ka ideed. (24.11.)

SAKALA

Viljandi Mesimummu lasteaed tellib tänavu varasemast veidi väiksemad

kommikotid, kuid tegu pole säästuplaaniga. Kalevi kommikott telliti väiksem seetõttu, et paljude vanemate arvates kipuvad lapsed jõulude ajal magusaga liialdama. Lisaks komidele saab iga laps raamatu.

Sakala küsitlus näitas, et ühegi lasteaia töötajad polnud märganud, et kitsikus sunnib otsustama odavam kingituspaki kasuks. Pakkide hinnad jäävad 25–70 krooni kanti. Näiteks Mõisaküla lasteaed eelistab Kalevi pakke, milles leidub ka mänguasi või raamat. (22.11.)

VÖRUMAA TEATAJA

Haanjas oli juba 17. novembril palju lund. Ruusmäe kooli direktori Urmas Veeroja sõnul on nende lapsed juba nädalajagu suuskadel olnud. Hiljuti otsustati õhtul suusaradade valgustus osaliselt sisse lülitada. „Lumi, mis tulnud, on ka maha jäänud,” rõõmustas vallavanem Juri Gotmans ning

märkis, et sõidetav on lausa kaheki-lomeetrine rada. Korraliku klassikaraja saab siis, kui lumekihi paksus on vähemalt 30 cm. Suuremaid muudatusi Haanja suusakeskusel eelseisval hooajal ette näha pole. Kasutusel on küll uus saan ja uuel aastal jõuab kohale ka uus rajatraktor. (22.11.)

LÄÄNE ELU

Tallinna ehituskoolis korraldatud plaatijate üleriigilisel kutsevõistlusel sai kolmanda koha Haapsalu kutsehariduskeskuse õpilane Tanel Detlov. Noormehe sõnul viisid teda esikolmikusse kiire käsi ja loogiline mõtlemine. Võistlejatel tuli katta üks sein korraldajate kavandatud mustri-ga, teise seina kujunduse said õpilased kavandada kodus ja teostada võist-lusel. Haapsalu noormees kujundas seina Valge Daami siluetiga. Pärast võistlust sai Detlov mitmelt firmalt tööletuleku ettepaneku. Õpilased val-

mistas võistluseks ette ehitusõpetaja Harri Sinimeri. (22.11.)

JÄRVA TEATAJA

Kümned Järvamaa õpilased nägid töövarjupäeval, kuidas täiskasvanud tööd teevad. Paide gümnaasiumi õpilane Kristjan Pihl jälgis pärast eduka konkursi läbimist rahvusringhäälin-gu juhi päeva. Mullu sai ta pealinnas osa üleriigiliste päevalehtede toime-tuste tööst. ERR-i juhatause esimehe Margus Allikmaa päev algas nõukogu koosolekuga, järgnes nõupidamine ametiühinguga ja konkursi auhin-dade kätteandmine rahvusraamatukogus. „Arvasin, et tema töö on seotud meediaga, aga tuli välja, et see on puhas äri, ainult numbrid. Tema TV ja raadioprogramme ei regulee-ri. Loeb raha,” tunnistas Pihl. Paide ühisgümnaasiumist võttis töövarju-päevast osa 28 noort. Aravetel käisid töövarjuks abiturientid. (22.11.)

Nukkude värvikas maailm

Ene Pajula

Tallinnas Nurmenuku raamatu-kogus on talvise koolivaheaja lõpuni lahti Harry Gustavsoni pereteatri värvikas nukunäitus „Nukkude maailm“.

Nukud on loonud Harry Gustavsoni abikaasa Lully, pedagoog ja näitleja, mitme raamatu autor, koos abikaasaga rahvusvahelise nukuteatrite liidu UNIMA liige. Suurte nukukude kõrval on näitusel ka hulk lihtsaid lauateatri- ja sõrmenukke, mille valmistamist on Lully Gustavson õpetanud neljal aastal lastemuuseumis ja Kodulinna majas. Käsitööd ja meisterdamist õpetab Lully Gustavson ka lasteajakirja Hea Laps igas numbris. Peale omatehtud nukukude on näitusel eri aegadel mitmesugustel festivalidel teiste maade nukuteatriinimeste kingitud nukke.

Pereteater

Harry Gustavsoni pereteatri sünniajaks peavad asjaosalised 1984. aasta detsembrist – just siis lisandus Harry Gustavsoni tavapärasele nääriivanaks

Lully Gustavson: „Saatus on mind kuidagi ikka nukukude juurde viinud.“

Autori fotod

olemisele ühes Tallinna lasteaia ja etendus „Nukkude kontsert“. Asja mõte oli tutvustada lastele teatrinukke: millised on käpiknukud, millised marionettinukud, millised käivad näpu otsa. Ja et asi oleks kujundlikum, oli igal nukul ka oma etteaste – kes laulis, kes tantsis, kes luges luuletust.

Lully ja Harry Gustavson on endised nukuteatri näitlejad, ent päris õige

hoo sai pereteater sisse pärast seda, kui mõlemad riigiteatrist ära jäid.

„Harry on nukunäitleja, mina mitte, mulle on alati meeldinud rohkem ilma nukuta mängida,“ ütleb Lully, „aga saatus on mind kuidagi ikka nukukude juurde viinud.“ Ta on lõpetanud Tallinna kultuurhariduskooli ja hiljem pedagoogilise kooli. Pärast seda töötas ta mõnda aega Kadriorus, tollases

ETKVL-i lasteaia ja lõi kaasa Tombi-nimelises rahvateatris. Edasi viis tee juba nukuteatrisse, kus Ferdinand Veike ta sirmi taha mängima pani.

„See tundus päris õudne,“ mäletab ta. „Oleksin tahtnud üle sirmi hüpata ja nukukudest vabaneda.“ Teatri kõrvalt astus ta Leningradi Herzeni-nimelisse pedagoogilisse instituuti ja sealt kutsuti ta juba Tallinna pedagoogilise

kooli õppejõuks. Kuidagi enesestmõistetavalt hakkas ta ka seal nukunäite- ringi juhendama.

Näidendeid koolilavale

Pereteater annab etendusi põhiliselt Tallinna ja Harjumaa lasteaedades. Kui nad juba mõnda aega olid rändteater olnud, kutsuti Lully Padise kooli teatriõpetajaks. Sobivat repertuaari oli raske leida, nii hakkas ta ise ka näidendeid kirjutama.

„Igal aastal avastasid mõne uue lapstalendi ja tahtsin tallegi võimalusi anda.“ Nii kogunes 18 näidendit, millest Lully Gustavson pani kokku oma esimese näidendikogumiku „Näidendeid koolilavale“, mille Avita kirjastus välja andis. Tolles raamatus ei ole ühtki nukunäidendit, küll aga on neid teises kogumikus. Teises näidendikogumikus, kus silmas peetakse eelkõige lasteaedade vajadusi, õpetatakse ka nukke valmistama ja lava seadma, seal on lavastuste jaoks kirjutatud laulude noodid. Kui laulusõnad kirjutab Lully ise, siis viisid on neile teinud Gustavsonide tütar Helika.

Nurmenuku raamatukogus on eksponeeritud ka näidendikogumikud koos laulufonogrammidena kahel CD-l.

Tammsaare Muuseumi 4. sügiskonverents

„Kirjanikust, näidendist, arvustajast ja vaatajaskonnast“

5. detsembril

A. H. Tammsaare muuseumis Koidula 12 A, Tallinn.

- 11 **Avasõnad**
- 11.15 **Riina Roose** „Tammsaare ja muusika“
- 11.40 **Lea Tormis** „Tammsaare lavastamisest“.
- 12.10 **Maarja Vaino** „So ein groBer Narr“.
- 12.30 **Tiina Ann Kirss**
„Maa. Linn. Põlvkonnad. Tammsaare ja Thomas Hardy“.
- 13–14 **Kohvipaus.** Võimalus tutvuda näitusega „Aga jõulupuu ostsid nad siiski... Tammsaare jõulud“.
- 14 **Jüri Arrak** „Ma maalisin Tammsaaret“.
- 14.20 **Mirjam Hinrikus**
„Modernsest ajakäsitusest Tammsaare loomingus“.
- 14.45 **Toomas Haug**
„Tammsaare ja Tuglas II. Ääremärkusi „Felix Ormussonile““.

Pärast konverentsi lõppu virtuaalnäituse
„A. H. Tammsaare Muuseum 30“
esitlus.

LISAINFO
tammsaare@linnamuuseum.ee,
www.linnamuuseum.ee/
tammsaare, tel 601 3232.

TELLIMISKUPONG

Õpetajate Leht

Ilmub 1930. aasta septembrist

Lugedes õpid, õppides loed!

☐ 1 aasta 320 kr TELLIIJA

☐ 6 kuud 192 kr AADRESS

☐ 3 kuud 96 kr TELEFON

☐ 1 kuu 32 kr ALLKIRI

Tellimiskupong saata aadressil

ÕPETAJATE LEHT, Voorimehe 9, 10146 Tallinn
või faksile 683 3111.

Info tel 683 3110

Kurtna kool avab ukseid

Pühapäeval, 30. novembril kell 14 avab Saku vallas pidulikult ukseid uuestisündinud maakool – Kurtna kool. Sündmus on oluline kogu Eesti haridusele.

Koolimaja ehitamisel on kasutatud loodus- ja lapsedõbralikku ning keskkonnasäästlikku materjali, loomulikke ja lapse arengut toetavaid värvilahendusi. Looduslähedast õpet toetab uue hoone katusele paigaldatud päikesekollektor aktiivpindalaga 64 m² ja õppetstarbeline fotoelektriline nelja paneeliga päikesepatari võimsusega 520 W, mis võimaldab õpilastele füüsikaklassis demonstreerida, kuidas saab päikeseenergiast toota elektrienergiat, samuti siseruumide säästlikud lahendused. Koos uue majaga sündis õppesuund „Inimene ja keskkond“.

Kurtna lasteaed-alkukool mahutab ligi 200 õpilast ja kuue rühmaga lasteaia jagub kohti sajale lapsele, lisandus 60 uut lasteaia kohta. Õpilaste ja vallaelanike kasutada on täismõõtmega võimla ja spordiväljak.

Kooli avamisel osaleb rahvastikumister Urve Palo.

KAIRI KALLASTE, Saku vallavalitsuse avalike suhete nõunik

Tellige pidulik JÕULUKOOLITUS

TEEMAVALIK

- 12 püha ööd
- jõulud eesti rahvatraditsioonis
- jõulutöötuba – kingid, kaunistused
- jõulureisid Stockholmi, Lätti või Setumaale

Korraldaja

Logoserv Koolitus (koolitusluba 4924HTM).

Kontakt info@logoserv.ee, tel 646 2552.

Lähem info www.logoserv.ee

Rudolf Herfurtner

VARBLASE PRIIDU

LUGU LASTELE

www.vatteater.ee
+372 645 0959

Tõlkija: **Maarja Jakobson**
Lavastaja: **Mart Kampus**
Kunstnik: **Liina Keevallik**
Kunstniku assistent: **Mari-Ann Mardo**
Osades: **Elina Pähklmägi, Meelis Põdersoo**

6. detsembril kell 18.00
Reserveeritud esietendus!
8. detsembril kell 11.00
18. detsembril kell 18.00
19. detsembril kell 16.00
21. jaanuaril kell 11.00 ja 14.00
Rahvusraamatukogu Teatrisaalis

Info ja broneerimine: 6 450 959 või inga@vatteater.ee

Antsla Gümnaasium

võtab konkursi korras tööle

INGLISE KEELE ÕPETAJA

Pakume

- meeldivat töökeskkonda,
- motiveerivat töötasu,
- eneseteostusvõimalust,
- täienduskoolitust.

Avaldus koos CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiatega esitada **5. detsembriks** aadressil Antsla Gümnaasium, Kooli tee 14, 66403 Antsla.

Info telefonil

785 5459, 785 5334.

Vaata www.antslakk.edu.ee.

Teated ja reklaam Õpetajate Lehes tel 683 3110, e-post artikkel@opleht.ee

VEAPARANDUS

■ Elva gümnaasiumi 95. aastapäevale pühendatud artiklisse „Linn kiidab Elva kooli“ on sattunud kahetsusväärne viga. Kunstiõpetaja nimi on Helle Saue. Autor palub vabandust.

www.koolidevarustus.ee
VAJALIK KOOLIDELE JA LASTEAEDADELE

KEILA HARIDUSE SIHTASUTUS

otsib oma meeskonda

EESTI KEELE JA KIRJANDUSE
ÕPETAJAT

Töö kirjeldus:

- eesti keele ja kirjanduse tundide andmine
- Keila Gümnaasiumis põhikooli- ja gümnaasiumiastmes.

Nõudmised kandidaadile:

- pedagoogiline kõrgharidus ja kogemus,
- arvuti kasutamise oskus lõppkasutamise tasemel,
- oskus mõista ja suunata õpilase arengut,
- soov teha meeskonnatööd,
- tulemusele orienteeritus,
- hea suhtlemisoskus,
- täpsus ja korrektsus.

Sihtasutus pakub

- aktiivset eneseteostust,
- erialaseid koolitusi,
- soodustusega sportimisvõimalusi Keila tervisekeskuses,
- huvitavat, mitmekülgset ja vastutusrikast tööd,
- motiveerivat töötasu.

Tööleasumise aeg on 5. jaanuar 2009. a.

Kandideerimisavaldus ja CV saata **5. detsembriks** aadressil Keila Hariduse Sihtasutus, Keskväljak 11, 76608 Keila või e-aadressil kool@keila.edu.ee.

Kontaktisik on Keila Gümnaasiumi sekretär Kristi Salus.
Kontakttelefon/faks 604 5290, e-post kool@keila.edu.ee.
Koduleht www.keilaharidus.ee.

KEILA HARIDUSE SIHTASUTUS

otsib oma meeskonda

KLASSIÕPETAJAT

Töö kirjeldus:

- klassijuhatamine 3. klassis,
- põhiainete tundide andmine (andeained vastavalt kvalifikatsioonile).

Nõudmised kandidaadile:

- pedagoogiline kõrgharidus või selle omandamine viimasel kursusel,
- arvuti kasutamise oskus lõppkasutamise tasemel,
- oskus mõista ja suunata õpilase arengut,
- soov teha meeskonnatööd,
- tulemusele orienteeritus,
- hea suhtlemisoskus,
- täpsus ja korrektsus.

Sihtasutus pakub

- aktiivset eneseteostust,
- erialaseid koolitusi,
- soodustusega sportimisvõimalusi Keila tervisekeskuses,
- huvitavat, mitmekülgset ja vastutusrikast tööd,
- motiveerivat töötasu.

Tööleasumise aeg on 5. jaanuar 2009. a.

Kandideerimisavaldus ja CV saata **5. detsembriks** aadressil Keila Hariduse Sihtasutus, Keskväljak 11, 76608 Keila või e-aadressil kool@keila.edu.ee.

Kontaktisik Keila Gümnaasiumi sekretär Kristi Salus.
Kontakttelefon/faks 604 5290, e-post kool@keila.edu.ee.
Koduleht www.keilaharidus.ee.

Eesti-Soome ühiskonverents

Väärtused – valikud ja võimalused
21. sajandi Eesti koolis

3. – 4. detsembril 2008

Tartus, Dorpati konverentsikeskuses (Soola 6)

Korraldajad: Tartu Ülikooli eetikakeskus, Kultuuriteooria tippkeskuse religiooniuringute töörühm ja Soome Instituut
Konverentsi toetavad: Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium ning Soome Suursaatkond Eestis

Eesmärk

Arutleda kooli väärtuskasvatuse aluste ja võimaluste üle;
Tutvustada Eesti ja Soome koolide väärtuskasvatuse kogemusi;
Analüüsida väärtuskasvatuse võimalusi ja vorme tänases Eesti koolis.

Esimene päev

Keskendutakse väärtustele ühiskonnas ning Eesti ja Soome väärtusmaastike analüüsile.
Arutlusele tulevad järgmised küsimused:
Kelle ülesanne on ühiskonnas väärtushoid ning milline roll on koolil väärtuste kujundamises?
Mille poolest on Soome ja Eesti väärtusmaastikud sarnased, mille poolest erinevad?
Milliseid väärtuskasvatuse mudeleid maailmas kasutatakse?

Teine päev

Arutluse keskmes on õpetaja ja kooli roll väärtuskasvatuses.
Tegeletakse järgmiste küsimustega:
Milline on õpetaja roll koolis väärtuste kandjana ja vahendajana?
Milliseid väärtusi kannab Eesti riiklik õppekava?
Mida on Eesti koolidel väärtuskasvatuse alal üksteiselt õppida?

Pärastlõunal toimuvad mõttetalgud ainevaldkondade kaupa.
Toimub paneeldiskussioon REKK-i spetsialistidega.

Esinevad

Tõnis Lukas, Sari Sarkomaa, Margit Sutrop, Hannele Niemi, Varro Vooglaid, Andu Rämmer, Pille Valk, Seppo Helakorpi, Viive-Riina Ruus, Tiiu Kuurme, Halliki Harro-Loit, Toomas Tenno, Endla Lõkova, Rein Rebane, Kersti Nigesen, Külli Volmer, Mare Oja, Inge Raudsepp, Mart Soobik, Imbi Henno ja Piret Kanne

Haridus- ja Teadusministeerium

Info: www.eetika.eeRegistreerumine aadressil triin.pisuke@ut.ee või tel 737 5426

Euroopa päevik kutsub konverentsile:

„Kes õpetaks noore
targalt tarbima?“ –
tarbijahariduse
võimalikkusest koolis

- Milline on moodne noor tarbija?
- Milline roll on koolil ja õpetajal iseseisva targa tarbija kasvatamisel?
- Kas ja kuidas sobivad tarbimisteemad kooliprogrammi?
- Kuidas muuta tarbijaharidus huvitavaks nii õpetajale kui ka õpilastele?

Oma mõtteid jagavad haridusteadlased Eestist ja Soomest, teiste seas Peeter Kreitzberg ja Päivi Palojoki. Praktilisi nippe annavad edasi õpetajad Eesti koolidest ning noortele suunatud turundustegevusi tutvustavad kohalikud eraettevõtjad.

Toimumisaeg **11. detsember**. Toimumiskoht **Tallinna Ülikool**.Osalustasu enne 1. detsembrit registreerides **300 krooni**, pärast 1. detsembrit registreerides **450 krooni**.

Registreeri juba täna!

www.headest.ee/konverents

Konverentsi korraldab MTÜ HeadEst.

Konverentsi rahastab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Eksliibrisekonkursist võttis osa 870 õpilast

Kristi Helme

20. novembril avati rahvusraamatukogus õpilaste eksliibrisekonkursi „Minu raamat 2008“ näitus ja autasustati võitjaid.

Rahvusraamatukogu, rahvusringhäälingu ja Tallinna eksliibriseklubi korraldatud joonistus- ja kujundusvõistlusest võttis osa 870 alg-, põhi- ja keskkooliõpilast. Kolme võidutööd ja igast vanusegrupist veel kümmet äramärgitud tööd saab vaadata nii näitusel rahvusraamatukogus, e-näitusel kui ka võistlustööde kataloogist. Korraldajate sõnul taheti võistlusega väärtustada raamatut kui vaimse kultuuri osa ja eksliibrise kui kujutava kunsti alaliiki. „Loodetavasti saab üritusest Eesti ja rahvusraamatukogu juubeliaastaid saatev traditsioon,“ ütles rahvusraamatukogu peadirektor Janne Andresoo.

Kõrgel tasemel tööd

Lembit Lõhmus eksliibriseklubist tõi esile algklassiõpilaste tööde kõrge taseme. „Tunnustada tuleb muidugi kõiki osa võtnud õpilasi. Kui nii mõnigi osaleja ei teadnud enne, mis raamatuviit on, siis tänu võistlusele on tal sellest ettekujutus olemas.“

Žürii liige kunstnik Jüri Arrak rõostas suure osavõtjate arvu üle, mis tegi žüriile otsustamise üsna keeruliseks.

„Huvitavaid töid oli väga palju, meil oli tõsine valikuprobleem – lõppkohade jagamiseks läks vaja hääletust, sest žüriiliikmetele meeldisid erinevad tööd. Mul on hea meel, et selline asi ette võeti, võistlus võib anda mõnele lapsele tõuke minna kunsti õppima.“

Laste loovusega on Arraku sõnul kõik korras. „Interneti ja käsitööd ei tasu vastandada. Ka Internetist saab laps õpetust, mis siis, et killustatult. Mina soovitan õpetajatel võimaldada lastel teha rohkem loovat tööd, kas midagi kirjutada, luuletada või joonistada. Lapsele tuleb võimalusi pakkuda. Kui õpetaja on entusiastlik, saab teha fantastilisi asju. Võin anda ühe hea idee. Mina ostan väikeseid 10 x 15 cm fotoraame, joonistan sinna sisse ja kingin külla minnes ära. Ka laps võiks näiteks vanaema sünnipäevale minnes just sellise kingi teha – see pilt jääb alles aastakümneteks. Nii lihtne ongi loov olla.“

Lapsed joonistasid rõõmuga

Noorema vanusegrupi võitja Sofia Prints oli autasustamisele Amblast kohale tulnud ema Ave ning samuti võistlusest osa võtnud vendade Hugo ja Ottoga. „Sofia tahtis alguses joonistada hiiri, aga kui hiljem karu joonistas, pani juustutükki ikkagi juurde,“ ütles Ave Prints. Sofia sõnul on tegemist talle väga olulise mängukaruga, keda on hea kaissu võtta.

Anu Vahtramäe juhendamisel Galina Maria Gauberil võttis konkursist osa mitu õpilast. „Olen suur eksliibrisehuviline ja kohe, kui võistlusest kuulsin, hakkasin lastega tööle. Anu üllatas mind oma ideega kujutada kätt ja taustal südamelööke. Tegime tunnis käsitrüki linooli, milleks kasutasime käsirulli. Trükivärv jäi plaadile. Anu pani käe peale ja paberile. Alles hiljem

tekis tal idee teha sellest eksliibrise. Käejooned on lausa filigraanselt välja toodud.“

Keskmise vanusegrupi võitja Kätlin Radik kujutas eksliibrisel tilkuvat radiaatorit, inspiratsiooni allikas oli tema perekonnanimi. „Kunstikallakuga klassis ma ei käi, aga olen siiski ka varem võistlustest osa võtnud. Näiteks Hans Christian Anderseni võistluseks joonistasin merineitsi, millega konkursi võitsin.“ Kätlini lemmiktööd konkursil olid Aleksander Masso ja Erika Variku omad. „Need on väga omapärased, mulle meeldib, kuidas Erika on kirjutanud eksliibrise nime ja Aleksander on kasutanud värve.“

Parimad tööd

1.–4. KLASSI VÕIDUTÖÖ

- Sofia Prints, 2. klass, Ambla Maarja kiriku kunstiring

Äramärgitud tööd

- Karin Allik, 4. klass, Pärnu kunste maja
- Aigar Avamets, 2. klass, Tori põhikool
- Reelica Hanson, 3. klass, Aseri keskkool
- Marili Hendrikson, 3. klass, Albu põhikool
- Victoria Konstaabel, 2. klass, Pärnu kunste maja

- Greete Kõrvel, 1. klass, Pelgulinna rahvamaja kunstistuudio
- Anna-Eliise Laur, 4. klass, Tartu Kivilinna gümnaasium
- Andero Pilt, 2. klass, Tori põhikool
- Elina Suut, 4. klass, Pärnu kunste maja
- Joonas Väljataga, 4. klass, Kiili kunste kool

5.–9. KLASSI VÕIDUTÖÖ

- Kätlin Radik, 9. klass, Taebla gümnaasium

Äramärgitud tööd

- Margus Ader, 6. klass, Emmaste põhikool
- Kati Allikmets, 9. klass, Tallinna 1. internaatkool
- Kai-Ly Enno, 8. klass, Gustav Adolfi gümnaasium
- Maike Kaus, 9. klass, Taebla gümnaasium
- Aleksander Masso, 8. klass, Paikuse põhikool
- Sergei Žirkin, Tallinna 1. internaatkool
- Maarja Tambet, 5. klass, Pärnu kunste maja
- Kermo Vahtra, 9. klass, Pärnu Rääma põhikool
- Anu Vahtramäe, 9. klass, Kiili kunste kool

Jüri Arrak õnnitleb noorema vanusegrupi võitjat Sofia Prints.

Keskmise vanusegrupi võitja Kätlin Radik ja äramärgitud Maike Kaus osutavad oma võistlustööle.

RAIVO JUURAKU fotod

- Erika Varik, 9. klass, Kiilts põhikool

10.–12. KLASSI VÕIDUTÖÖ

- Aleksandr Doroškevitš, 12. klass, Ahtme kunste kool

Äramärgitud tööd

- Johan Elm, 11. klass, Vanalinna hariduskollegium
- Eveli Kelvet, 12. klass, Tallinna 37. keskkool
- Kärt Koosapöeg, 12. klass, Pärnu Sütevaka humanitaargümnaasium
- Kadri Kuusksalu, 11. klass, Tõrva gümnaasium
- Anna-Rebeca Lall, 12. klass, Saaremaa ühisgümnaasium
- Triin Linnaks, 11. klass, Kadrioru saksa gümnaasium
- Denis Orlov, 12. klass, Ahtme kunste kool
- Jana Raidma, 10. klass, Pärnu kunste maja
- Toomas Salu, 10. klass, Tallinna Mustamäe gümnaasium
- Tauno Tilk, 12. klass, Tõrva gümnaasium

Eesti lastekirjanduse keskus andis välja ka oma auhinnad. Keskuse juhatajalt Anne Randelt said autasu Elina Suut Pärnu kunste majast, Kati Allikmets Tallinna 1. internaatkoolist ja Kadri Kuusksalu Tõrva gümnaasiumist.

Lisaks Arrakule ja Lõhmusele kuulusid žüriisse veel Priit Vaher Eesti kunstnike liidust, kunstõpetuse õpetaja Kaja Kadarik, lastekirjanik Jaanus Vaiksoo ja Katri Kiik Eesti rahvusraamatukogu kunste teabekeskusest.

Näitus on rahvusraamatukogus avatud 28. novembrini ning rändab edasi maakondadesse. Rändnäituse eksponeerimise soovist saab teatada rahvusraamatukogu näituste osakonda.

Sofia Prints võidutöö

Kätlin Radiku võidutöö

Aleksandr Doroškevitši võidutöö

Erika Variku äramärgitud töö

Marili Hendriksoni äramärgitud töö

Õpetajate Lehes avaldatud artiklid on autoriõigusega kaitstud teosed.

Toimetust jätab endale õiguse vajadusel kaastöid lühendada. Toimetust ei tagasta kaastöid.

Lehes ilmunud fotode ja kirjutiste reprodutseerimine, tõlkimine, edastamine ja teistes väljaannetes avaldamine ilma SA Kultuurileht loata on keelatud.

Peatoimetaja: TIIA PENJAM.

Üldinformatsioon, reklaam: MARJU VEIKAT 683 3110. Faks: 683 3111. Levi: Expresspost 617 7717.

Aadress: Voorimehe 9, 10146 Tallinn. E-post: artikkel@opleht.ee. Internetiaadress: http://www.opleht.ee/.

Toimetajad: KRISTI HELME 683 3112, ANU MÕTTUS 683 3119, ENE PAJULA 683 3115, ÜLO TIKK 683 3116, SIRJE TOHVER 683 3120, RAIVO JUURAK 683 3117, KARL KELLO 683 3118.

Keeletoimetaja: PIRET KLAUS 683 3121. Arvutitlaidu, korrektuur: ANNE RUMMO 683 3122.

VÄLJAANDJA: SA Kultuurileht, Voorimehe 9, Tallinn.

TRÜKK: AS Kroonpress, Tähe 133, 51013 Tartu. Tellimise indeks 69783.

TOIMETUSE KOLLEGIUM: Jaak Aab, Kaidor Damberg, Mati Heidmets, Janar Holm, Lehte Jõemaa, Martin Kaasik, Veronika Kalmus, Birute Klaas, Peeter Kreitzberg, Agu Laius, Krista Mägi, Agu Ojasoo, Sven Rondik.

Lp autorid! Palun teatage meile e-posti teel oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood. Lisage teave, kas olete liitunud pensionikindlustuse teise sambaga. Sõnumeid toimetust ei honoreeri.

ISSN 1406-6319

